

Research Paper

Analysis of the levels of socio-cultural and economic sustainable development of regions and neighborhoods based on the strategy of Geographic Engineering of Space (Case study: Rasht city)

Abdolhossein Nazari Barsari¹, Nasrollah Molaei Hashjin^{ID 2*}, & Rasoul Samadzadeh³

¹ Ph.D. Student in Geography and Urban Planning, Department of Geography, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran.

² Professor Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

³ Associate Professor Department of Geography, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran.

ARTICLE INFO

Keywords:
Sustainable
Development,
Zonation,
Spatial
Geoengineering,
Rasht.

Received:
3 Dec 2024
Received in revised
form:
21 May 2025
Accepted:
21 May 2025
pp.186-212

ABSTRACT

Introduction: Urbanization has led to social inequality and unequal access to urban assets. In today's cities, some citizens are deprived of full access to resources and facilities. Therefore, urban planning aimed at reducing inequality is a fundamental issue in developing countries.

Purpose: The main objective of this study is to assess the socio-economic conditions of neighborhoods and districts in Rasht and to determine their degree of development based on these dimensions.

Geographical area: The study area encompasses the five districts and their neighborhoods in the metropolis of Rasht.

Methodology: This descriptive-analytical study collected data through 330 questionnaires. The status of indicators across the city was examined using the T-test. The importance coefficients of indicators were determined through expert questionnaires and pairwise comparison methods. Finally, the TOPSIS model was employed to rank the neighborhoods.

Results and Discussion: The findings indicate an unequal distribution of development indicators across Rasht's neighborhoods. Central neighborhoods possess high cultural capital but suffer from weak security and social interactions. Peripheral neighborhoods are disadvantaged across all dimensions. District 1, with a score of 0.73, is the most developed. The significant disparity among neighborhoods underscores the urgent need for resource redistribution and spatial justice.

Conclusion: Uncontrolled urban growth has resulted in spatial inequality and injustice. The spatial geoengineering strategy, with its innovative approach, contributes to creating a balanced and cohesive urban space.

Highlights:

Rasht faces profound spatial inequality. District 1 is developed, while Districts 3 and 4 are deprived. This gap highlights the necessity of spatial justice.

*Corresponding author : nmolaeih@iaurasht.ac.ir

How to cite this article: Nazari Barsari, A., Molaei Hashjin, N., & Samadzadeh, R. (2025). Analysis of the levels of socio-cultural and economic sustainable development of regions and neighborhoods based on the strategy of Geographic Engineering of Space (Case study: Rasht city). *Journal of Geographical Engineering of Territory*, 10 (1), 186-212. <https://doi.org/10.22034/jget.2025.491995.1594>

©2026 The author(s). This is an open access article distributed under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

English Extended Abstract

Introduction

Rapid urbanization has introduced significant challenges to contemporary cities. While only 5% of the world's population lived in urban areas in the early 19th century, today over half reside in cities. This shift has resulted in social inequalities, unequal access to urban assets, and lack of sustainability. Many urban residents lack full access to resources, making inequality reduction a critical issue in developing countries. The absence of social justice has led to poverty, declining quality of life, social fragmentation, and class conflicts. Fair distribution of urban services across neighborhoods is a primary concern for urban planners. Spatial planning has thus gained attention as a means to reduce regional imbalances by identifying privileged and deprived areas. Iran has experienced accelerated urbanization without corresponding infrastructure development, disrupting service distribution systems across cities. The urban transition has intensified disparities between and within cities. Rasht exemplifies this inequality, with its population growing from 109,491 in 1956 to 679,995 in 2016, and its area expanding from 650 to 10,240 hectares. This rapid expansion necessitates assessing development levels to achieve spatial justice.

Purpose

The primary objective of this study is to evaluate the socio-cultural and economic conditions of neighborhoods and districts in Rasht and to determine their degree of development based on these dimensions.

Geographical area

The study area encompasses the five districts and their neighborhoods in the metropolis of Rasht, the capital of Gilan Province in northern Iran. Rasht is strategically located and serves as a major economic and cultural hub in the region.

Methodology (Material and Methods)

This research is applied in purpose and descriptive-analytical in nature. To assess the socio-cultural and economic conditions, appropriate indicators and sub-indicators were identified. For the socio-cultural dimension, five indicators—social health, peace and quiet, social interactions, security, and sense of belonging—were selected, comprising 27 items. For the economic dimension, four indicators—housing economy, household economy, neighborhood economic performance, and urban facilities—were chosen, comprising 22 items. Data were collected through a questionnaire in which residents evaluated each sub-indicator using a five-point Likert scale. Sampling was conducted proportionally based on each neighborhood's population share, with 330 questionnaires distributed and completed. The statistical population consisted of all residents aged 18 and over across the five districts, totaling 619,689 individuals. The sample size of 384 was determined using Cochran's formula and selected through multi-stage cluster sampling. The questionnaire's validity was confirmed by ten urban planning experts, and its reliability was established through Cronbach's alpha coefficients of 0.84 for the socio-cultural dimension and 0.79 for the economic dimension. Data analysis employed a one-sample T-test, while expert questionnaires and pairwise comparisons in Expert Choice software determined indicator weights. The TOPSIS model was subsequently used to rank neighborhoods.

Results and Discussion

The findings reveal significant spatial inequalities in development indicators across Rasht's neighborhoods. Central and historical areas possess high cultural capital but score poorly in security and social interactions, while peripheral neighborhoods exhibit deficiencies across all social dimensions. The T-test showed that social health was the only socio-cultural indicator at an average level (2.93), while peace and quiet (2.53), social interactions (2.45), security (2.57), and sense of belonging (2.84) all fell below average. Economically, housing (2.61) and household economy (2.82) were below average, while neighborhood economic performance (3.15) was slightly above average, and urban facilities (2.87) remained below average. The TOPSIS model ranked District 1 highest socially (0.73) and economically (0.80), while Districts 3 and 4 ranked lowest. Spatial mapping confirmed that inner and historical neighborhoods fell into weak categories, while northern and middle neighborhoods were moderate to high.

Peripheral neighborhoods in Districts 3 and 4 exhibited the lowest development levels, highlighting the urgent need for resource redistribution and spatial justice-oriented planning.

Conclusion

Uncontrolled urban growth has resulted in spatial inequality and injustice. This study adopts an innovative approach—spatial geoengineering—to address these issues, grounded in principles of spatial justice, accessibility, and balanced regional planning. The findings confirm that District 1 is the most developed, while Districts 3 and 4 remain the most deprived. Central and historical neighborhoods, despite their cultural capital, suffer from weak security and social interactions, while peripheral neighborhoods are disadvantaged across all dimensions. These results align with previous studies confirming that spatial inequality is pervasive in Iranian cities. Achieving balanced development in Rasht requires simultaneous attention to social, cultural, and economic dimensions, along with consideration of each neighborhood's specific characteristics. The spatial geoengineering strategy provides a practical framework for reducing disparities and achieving sustainable urban development through equitable resource distribution and integrated planning.

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants of the present study.

سطوح توسعه پایدار اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی مناطق و محلات براساس راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا (مورد مطالعه: شهر رشت)

عبدالحسین نظری بر سری^۱، نصرالله مولائی هاشجین^{۲*} , رسول صمدزاده^۳

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

^۲ استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

^۳ دانشیار گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
مقدمه: رشد شهرنشینی، نابرابری اجتماعی و دسترسی نابرابر به سرمایه‌های شهری را به همراه داشته است. در شهرهای امروز، برخی از شهروندان از دسترسی کامل به منابع و امکانات محروم هستند. از این رو، برنامه‌ریزی شهری برای کاهش نابرابری، یکی از موضوعات اساسی در کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود. هدف: هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی و همچنین تعیین درجه توسعه یافتگی محلات و مناطق شهر مورد مطالعه از لحاظ ابعاد مذکور بود. قلمرو جغرافیایی: محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، مناطق پنج گانه و محلات کلانشهر رشت است. روش شناسی: پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌ها با استفاده از ۳۳۰ پرسشنامه گردآوری گردید. وضعیت شاخص‌ها در سطح شهر با آزمون تی بررسی شد. ضریب اهمیت شاخص‌ها از طریق پرسشنامه کارشناسان و روش مقایسه زوجی تعیین گردید. در نهایت، برای رتبه‌بندی محلات از مدل تاپسیس استفاده شد. نتایج و بحث: یافته‌ها نشان می‌دهد که توزیع شاخص‌های توسعه در محلات رشت نابرابر است. محلات مرکزی از سرمایه فرهنگی بالایی برخوردارند اما در امنیت و تعاملات اجتماعی ضعف دارند. محلات حاشیه‌ای در همه ابعاد وضعیت نامناسبی دارند. منطقه یک با امتیاز ۰.۷۳، توسعه‌یافته‌ترین است. تفاوت معنادار بین محلات، ضرورت بازتوزیع منابع و عدالت فضایی را آشکار می‌کند. نتیجه‌گیری: رشد بی‌رویه شهرها، نابرابری و بی‌عدالتی فضایی را به همراه داشته است. راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا با رویکردی نوآورانه، به ایجاد فضایی متوازن و منسجم کمک می‌کند.	واژگان کلیدی: توسعه پایدار، سطح بندی، مهندسی جغرافیایی فضا، رشت. تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱ صص. ۲۱۲ - ۱۸۶

نکات برجسته:

رشت با نابرابری فضایی عمیقی مواجه است. منطقه یک توسعه‌یافته و مناطق سه و چهار محرومند. این شکاف، ضرورت عدالت فضایی را آشکار می‌سازد.

استناد: نظری بر سری، ع، مولائی‌هاشجین، ن، و صمدزاده، ر (۱۴۰۵). سطوح توسعه پایدار اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی مناطق و محلات براساس راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا (مورد مطالعه: شهر رشت). *مجله مهندسی جغرافیایی سرزمین*، دوره (۱۰)، شماره (۱)، ۱۸۶ - ۲۱۲.

<https://doi.org/10.22034/jget.2025.491995.1594>

ناشر: آبادگران شهر و روستا

© نویسنده (گان) - این مقاله با دسترسی آزاد است

مقدمه

در اوایل قرن نوزدهم تنها پنج درصد از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کردند، اما امروزه بیش از نیمی از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند (Eppler et al., 2015:25). رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و شکل‌گیری مقیاس‌های جدیدی از رشد شهری در طی چند دهه اخیر موجب شده است که شهر و شهرسازی معاصر با چالش‌های نوینی مواجه گردد. این امر واقعیت‌های چون نابرابری اجتماعی، دسترسی نابرابر به سرمایه‌های شهری، عدم پایداری و عدالت محیطی، اقتصادی و اجتماعی را در پی داشته است. (Alvandipour & Dadashpour, 2018). در شهرهای امروز، عده‌ای از مردم نمی‌توانند به منابع موجود و امکانات شهری دسترسی کاملی داشته باشند. در این خصوص، برنامه‌ریزی شهری با هدف کاهش نابرابری در محلات شهری، از موضوعات مهم در شهرهای کشورهای در حال توسعه است. نبود عدالت اجتماعی، شهرها را با چرخه نامتوازنی از نابرابری‌های اجتماع اقتصادی روبه‌رو کرده که از تبعات آن می‌توان به چالش‌هایی همچون فقر، تنزل کیفیت، از هم‌گسیختگی‌های اجتماعی، تضاد طبقاتی و... اشاره کرد (Zangeneh et al., 2014). در این چارچوب یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اصلی برنامه‌ریزان و مدیران شهری، نحوه توزیع، تخصیص منابع و خدمات شهری به صورت عادلانه در مناطق و محلات مختلف شهر بر حسب نیازهای جامعه شهری است. توزیع نشدن بهینه خدمات میان مناطق و محلات مختلف شهر، زمینه بروز مسائل ناشی از بی‌عدالتی‌ها و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی را فراهم می‌آورد. در جهان امروز، نابرابری‌های و عدم تعادل در پراکنش خدمات و امکانات شهری پدیده‌ای فراگیر و رو به گسترش است (Lees, 2010: 1). لذا توجه به برنامه‌ریزی فضایی به منظور کاهش نابرابری‌ها و عدم تعادل منطقه‌ای مورد توجه فراوان قرار گرفته است. در برنامه‌ریزی فضایی، میزان توسعه مناطق توسعه نیافته برای دستیابی به توسعه متعادل و برابر ارزیابی می‌شود. بنابراین شناخت صحیح امکانات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و غیره به عنوان اولین گام در برنامه‌ریزی توسعه فضایی، می‌تواند به بهبود خدمات رسانی و افزایش تعادل و برابری بین مناطق کمک نماید (Mirzazadeh & Parizadi, 2018). بدین صورت که با شناسایی مناطق برخوردار و هدایت امکانات و خدمات به سمت مناطق محروم، توسعه به صورت هماهنگ و برابر امکان پذیر می‌گردد. توزیع نامتعادل امکانات و خدمات، ضرورت توجه به برنامه‌ریزی توسعه فضایی و متعادل نمودن ساختار فضایی را اجتناب ناپذیر نموده است.

در ایران نیز رشد شتابان شهرنشینی در دهه اخیر به گونه‌ای انجام گرفته که متناسب با آن فضای شهری و زیرساخت‌های مورد نیاز شهرها تجهیز نشده است. عمده‌ترین اثر که رشد شتاب آلود شهرها در پی داشته، درهم‌ریزی نظام توزیع خدمات و نارسایی توزیع خدمات است که به طور کلی در همه شهرهای ایران به چشم می‌خورد. در واقع روند شتابان گذار شهری در ایران با افزایش تمایز و نابرابری نه تنها بین شهرها، بلکه درون شهرها و بین مناطق مختلف شهری همراه بوده است. از این رو، یکی از ویژگی‌های بارز شهرهای بزرگ از جمله شهر رشت، نابرابری فضایی و منطقه‌ای آن است. بر اساس گزارشات سازمان آمار و سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت شهر رشت از ۱۰۹۴۹۱ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۶۷۹۹۹۵ نفر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. سطح کالبدی این شهر از ۶۵۰ هکتار در سال ۱۳۳۴ به ۱۰۲۴۰ هکتار در سال ۱۳۹۰ رسیده است و مساحت کنونی شهر رشت بالغ بر ۱۸۰ کیلومتر مربع می‌باشد (Heidari Sourehjani & Beigi, 2018). از این رو سنجش توسعه یافتگی مناطق و محلات شهری رشت به منظور ایجاد علالت فضایی اجتناب ناپذیر است. بر این اساس، پژوهش حاضر در راستای پاسخ به سوالات زیر انجام شده است:

وضعیت محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اجتماعی چگونه بوده و کدام محلات و مناطق در شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اجتماعی از درجه توسعه یافتگی بالاتری برخوردارند؟
وضعیت محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اقتصادی چگونه بوده و کدام محلات و مناطق در شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اقتصادی از درجه توسعه یافتگی بالاتری برخوردارند؟

توسعه جریانی چند بعدی است که در خود، تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی - اجتماعی را به همراه دارد (Ahmadi & Jahangard, 2020). از دیدگاه دیگر توسعه مفهومی کیفی است و به وضعیتی اطلاق می‌شود که حداقل سه هدف یا شرط را محقق سازد: اول، امکان دسترسی بیشتر به کالاها و خدمات تداوم بخش زندگی انسان‌ها؛ دوم، افزایش سطح زندگی و بهره‌مندی انسان‌ها از مواهب مادی؛ و سوم، گسترش دامنه انتخاب، آزادی اندیشه‌ها و برابری افراد جامعه در برابر قانون (Sepehrdoust, 2018). با دگرگون شدن مفاهیم توسعه، نماگرها و شاخص‌های اندازه‌گیری آن نیز دستخوش دگرگونی شدند. پیش از سال‌های ۱۹۶۰-۱۹۵۰، بیشتر شاخص‌های اندازه‌گیری توسعه، رویکردی کمی داشتند و در واقع در این دوره، توسعه بیشتر بعنوان

یک تغییر و تحول کمی ارزیابی می‌شد و ناهمسانی چشمگیری میان دو مفهوم رشد و توسعه در متون اقتصادی به چشم نمی‌خورد. از آن زمان تا کنون با توجه به تنوع مفاهیم و دیدگاه‌ها در زمینه توسعه، نظریه‌ها و الگوهای متعددی درباره توسعه و توسعه‌یافتگی مطرح شده و در هر دوره‌ای یک یا چند الگو به عنوان الگوی مسلط عمل کرده است. اگر مقوله توسعه را با دید جامع‌تری بنگریم، می‌توان گفت در دهه ۱۹۵۰ الگوی رشد، در دهه ۱۹۶۰ الگوی ساختارگرا یا باز توزیع منابع، در دهه ۱۹۷۰ الگوی تامین نیازهای اساسی و از دهه ۱۹۸۰ به بعد الگوی توسعه پایدار به عنوان الگوی مسلط در ادبیات توسعه طی نیم قرن اخیر مطرح بودند (Alvandipour & Dadashpour, 2018). در فرایند توسعه پایدار سیاست‌های، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، مالی، تجاری، انرژی، کشاورزی، صنعتی و ... به‌گونه‌ای طراحی و اتخاذ می‌شوند که توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در تعادل و ارتباط متقابل با یکدیگر تحقق یابد (Mirzazadeh & Parizadi, 2018). به طور کلی توسعه پایدار به معنی عدم تحمیل آسیب‌های اقتصادی، اجتماعی و یا زیست‌محیطی به نسل‌های آینده است.

توسعه پایدار تنها به بعد زیست محیطی اختصاص ندارد. بلکه ابعاد اقتصادی و اجتماعی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. به بیان دیگر آنکه منظور از توسعه پایدار تنها حفاظت از محیط‌زیست نیست، بلکه مفهوم جدیدی از رشد اقتصادی و اجتماعی متعادل است. رشدی که عدالت و امکانات زندگی را برای تمام مردم جهان و نه تعداد اندکی افراد برگزیده است. اهداف توسعه پایدار در بعد اجتماعی شامل: مشارکت جمعی، برابری و از بین بردن فقر است. در بعد اقتصادی شامل: بهبود کیفیت زندگی، توزیع درآمد، اشتغال، کمک و همیاری متقابل می‌باشد. جدول شماره ۱، اهداف کلان پایداری اقتصادی و اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اهداف کلان پایداری در ابعاد اجتماعی و اقتصادی

Table 1. Macro objectives of sustainability in social and economic dimensions

اقتصادی	اجتماعی
بهره‌وری اقتصادی	برابری / رفاه
توسعه اقتصادی	عدالت اجتماعی
کارایی منابع	کاهش فقر
استطاعت‌پذیری	کاهش فاصله طبقاتی
کارایی اجرایی	امنیت انسانی
درآمدزایی پایدار	سلامت
توانمندسازی اقتصادی خانوار	توسعه اجتماعی
بهره‌مندی از امکانات متناسب	حفظ میراث فرهنگی
کنترل و برنامه‌ریزی خوب	
برنامه‌ریزی یکپارچه، جامع و فراگیر	
قیمت‌گذاری کارآمد	

برگرفته از: Litman, 2010

فضا و بعد فضایی عناصر کلیدی تحقیقات نوین جغرافیایی به شمار می‌روند (Eftekari, darvishi, Rahmani, & Sarrafi, 2019). از نقطه نظر جغرافیا، فضا جایی است که پدیده‌ها با هم کنش متقابل دارند و فعالیت‌های انسان در آن شکل می‌گیرند (Sepehrdoust, 2018). فضا عبارت است از نظم و آرایش فضایی درونی و برونی که دنیای اطراف ما را می‌سازد. فضا شامل کیفیت و کمیت فضای اطراف و روابط هندسی مثل فاصله است (O'Toole & Were, 2008: 617). فضا مجموعه‌ای از محیط طبیعی، انسان و فعالیت است. به بیان دیگر فضا، محدود به ابعاد فیزیکی نیست و آنچه را در خود داشته، اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی، ایستا و پویا را شامل می‌شود و دارای بعد زمان است.

وجود نابرابری و ابعاد مختلف آن، از نشانه‌های مهم توسعه نیافتگی است، زیرا در حقیقت کشورهای توسعه یافته شناخته می‌شوند که علاوه بر این که از شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بالا برخوردارند، توزیع درآمدها و امکانات نیز در آن جوامع نسبتاً عادلانه است. یکی از مهم‌ترین موارد نابرابری‌ها، نابرابری فضایی است. منظور از نابرابری فضایی توزیع نابرابر فرصت‌ها و امکانات اقتصادی، اجتماعی در فضا است. نابرابری فضایی می‌تواند شامل نابرابری‌های شهر و روستا، شهرهای کوچک و بزرگ، مناطق محروم و برخوردار و ... باشد (Nazmfar & AliBakhshi, 2014).

در صورت لحاظ راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا با در نظر گرفتن تمامی ابعاد توسعه پایدار اعم از محیطی - اکولوژیک، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، نهادی - مدیریتی و کالبدی - فضایی، می‌تواند ضمن تحقق توسعه و اهداف آن در مناطق و درون آن، موجب توزیع بهینه جمعیت و فعالیت در سطوح ملی تا محلی و با رعایت اصول عدالت فضایی، دسترسی به جای برخورداری، برنامه‌ریزی محدوده‌ای به جای برنامه‌ریزی نقطه‌ای و پراکندگی و تمرکززدایی به جای تمرکزگرایی گردد و با تأکید بر توسعه درون‌زا همراه با بهره‌گیری از توسعه برون‌زا بصورت مکمل در راستای توسعه پایدار و در ابعاد مختلف، آن را تضمین کند (Molaei Hashjin & Salehi Babamiri, 2016). در راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا بهره‌برداری مطلوب و بهینه از محیط جغرافیایی برای تامین رفاه و آسایش نسل موجود به گونه‌ای که ضمن رعایت پایداری تمامی ابعاد آن، زمینه بهره‌مندی از آن برای نسل‌های آتی نیز تضمین گردد و نیز شناخت دقیق و کامل محیط جغرافیایی در تمامی ابعاد آن و برنامه‌ریزی توسعه براساس این شناخت با بهره‌گیری از مدل‌ها و روش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) با تأکید بر مدل‌ها و روش‌های کمی و قانونمند مورد توجه و تأکید می‌باشد.

توزیع بهینه جغرافیایی و سازماندهی فضایی جمعیت و فعالیت‌ها و تحقق بهترین شکل توزیع فعالیت‌ها همزمان با روند توسعه به عنوان هدف محوری برنامه‌ریزی و سازماندهی فضا در راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا به شمار می‌رود. برنامه‌ریزی و سازماندهی فضا در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای (چند استانی)، ناحیه‌ای (استانی)، درون ناحیه‌ای (درون استانی) و محلی با توجه به اصول راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا قابل انجام است. راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا دارای اصول متنوعی است که در جدول شماره ۲ این اصول تشریح شده است.

جدول ۲. اصول راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا

Table 2. Principles of the spatial geoengineering strategy

اصل	تشریح
عدالت فضایی	با در نظر گرفتن اجزای فضاهای جغرافیایی و راهبرد مهندسی جغرافیایی این فضاها، تأمین عدالت فضایی در سطوح سرزمینی و درون سرزمینی با رعایت بهره‌گیری از توان‌ها و قابلیت‌های فضاهای جغرافیایی و در تمامی ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، نهادی مدیریتی و کالبدی فضایی می‌تواند به کاهش و از میان بردن نابرابری‌های منطقه‌ای کمک نماید و توزیع مطلوب جمعیت و فعالیت را در سرزمین فراهم نماید.
دسترسی	با در نظر گرفتن توزیع و پراکنش سکونتگاه‌های شهری، روستایی و عشایری برحسب شرایط جغرافیایی حاکم در هر منطقه‌ای، فراهم کردن زمینه برخورداری تمامی آنها از همه امکانات و خدمات، عملی مشکل و بسیار پرهزینه است. بنابراین فراهم کردن زمینه دسترسی تمامی سکونتگاه‌های انسانی مناطق به امکانات و خدمات مورد نیاز آنان مطابق با ضوابط و معیارهای موجود جهانی و ملی، ضمن کمک به تأمین نیاز آنها، زمینه ارتقا کیفیت و بهبود در دسترسی را نیز فراهم می‌آورد.
برنامه‌ریزی محدوده‌ای	در صورت اقدام برنامه‌ریزی، براساس دسترسی به جای برخورداری در مناطق مختلف، برنامه‌ریزی محدوده‌ای و منطقه‌ای جایگزین برنامه‌ریزی نقطه‌ای خواهد شد. در اصل دسترسی می‌توان مطابق با ضوابط و معیارهای آرایه و مکانیابی انواع امکانات، توسعه در ابعاد محیطی اکولوژیک، اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، نهادی مدیریتی و کالبدی فضایی را تضمین نمود. با برنامه‌ریزی محدوده‌ای توسعه همه جانبه و با پوشش جغرافیایی مناطق و تقسیمات درونی آن و در نهایت توسعه ملی پایدار امکانپذیر خواهد بود.
پراکندگی و توزیع جغرافیایی	در راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا، با در نظر گرفتن توان‌ها و قابلیت‌ها و استعدادهای فضاهای شهری، روستایی و عشایری در هر منطقه با هدف پایداری سازمان فضایی مناطق از طریق برنامه‌ریزی فضایی و با تحلیل فضایی و تحقق عدالت فضایی و کاهش و از میان بردن نابرابری‌های منطقه‌ای و پرهیز از تمرکز و انباشت امکانات در کانون‌های خاص که با روح سازمان فضایی مطلوب در تضاد می‌باشد لازم است امکانات معیاردار و ضوابط پذیر بویژه در شرایطی که طبقات جمعیتی و اندازه جمعیت سکونتگاه‌های انسانی از قانونمندی‌های خاصی برخوردار نمی‌باشند و مشکلات عدیده‌ای در قالب نخستین شهرهای ملی و منطقه‌ای را در کشورهای در حال توسعه ایجاد نموده و تشدید می‌بخشد با رویکرد توسعه همه جانبه و پایدار توزیع گردد تا دسترسی جمعیت به آنها از حالت خطی و متمرکز خارج گردد که در این صورت برنامه‌ریزی محدوده‌ای و منطقه‌ای و عدالت فضایی نیز تضمین می‌گردد.
تلفیق توسعه درون‌زا و برون‌زا	در راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا، هدف بهره‌گیری از تمامی امکانات هر منطقه با برش‌های درون منطقه‌ای و با رعایت اصول فوق جهت خود اتکائی و شکل‌گیری و تداوم سازمان فضایی مطلوب در هر منطقه است براین اساس با استفاده از قابلیت‌ها، توان‌ها و استعدادهای درون هر منطقه و تعیین الزامات و زمینه‌های بهره‌برداری از امکانات خارج از منطقه (توسعه برون‌زا) مورد توجه و تأکید می‌باشد. در این راهبرد اولویت برنامه‌ریزی چه در سطح درون منطقه‌ای، منطقه‌ای و ملی با توان‌ها، قابلیت‌ها و استعدادهای آن و استفاده از خارج از منطقه در صورت نیاز در قالب تعاملات بین درون منطقه‌ای، منطقه‌ای و ملی می‌باشد که باید تناسبی بین صادرات و واردات برقرار گردد.

راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا^۱ رویکردی سیستمی، جامع و چندبعدی برای سازماندهی فضایی جمعیت و فعالیت‌ها بر پایه ظرفیت‌های طبیعی و انسانی مناطق است. این راهبرد با هدف دستیابی به توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، توزیع منطقی و بهینه جمعیت، منابع و خدمات را در سطوح ملی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای و محلی دنبال می‌کند (Darvishi, Ghazvineh & Amiri, 2022). در شرایط کنونی که جوامع با چالش‌هایی مانند تغییرات اقلیمی، نابرابری‌های فضایی، فشار بر منابع طبیعی و رشد نامتوازن شهرها مواجه‌اند، SGES می‌تواند ابزاری کارآمد برای ارتقای کیفیت زندگی، کاهش نابرابری‌ها و بهره‌برداری پایدار از منابع باشد. این راهبرد بر اصولی مانند عدالت فضایی، توسعه درون‌زا، تمرکززدایی و برنامه‌ریزی محدوده‌ای استوار است. عدالت فضایی به توزیع متعادل خدمات و امکانات و کاهش شکاف بین مناطق برخوردار و محروم اشاره دارد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۵). توسعه درون‌زا بر استفاده از منابع بومی و توانمندی‌های منطقه‌ای تأکید دارد و از رویکردهای وابسته به مرکز دوری می‌کند (Ahmadi & Jahangard, 2020). تمرکززدایی با هدف کاهش تراکم جمعیتی و فشارهای فضایی-اقتصادی در کلان‌شهرها، توزیع متوازن فعالیت‌ها را در سطح کشور ترویج می‌کند (Hoseinpoor, Zahiri & Moosaei, 2021). برنامه‌ریزی محدوده‌ای نیز سیاست‌ها و برنامه‌ها را بر اساس ویژگی‌های خاص هر منطقه طراحی می‌کند.

SGES دارای ابعاد چندگانه‌ای است که هر یک به جنبه‌ای از توسعه پایدار می‌پردازد. در بعد محیطی-اکولوژیک، این رویکرد بر حفاظت از منابع طبیعی، مدیریت پایدار آب، خاک و پوشش گیاهی و پیشگیری از تخریب محیط زیست تمرکز دارد. بعد اجتماعی-فرهنگی بر حفظ تنوع فرهنگی، تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای هویت محلی تأکید دارد که برای مناطق با تنوع قومی و فرهنگی اهمیت ویژه‌ای دارد. در بعد اقتصادی، توسعه فعالیت‌های هماهنگ با مزیت‌های نسبی و رقابتی مناطق، مانند گردشگری در مناطق ساحلی یا استفاده از انرژی خورشیدی در مناطق خشک، مورد توجه است (Einali & Roumyani, 2013). بعد نهادی-مدیریتی بر تقویت ساختارهای تصمیم‌گیری، هماهنگی بین سازمان‌ها و مشارکت محلی تأکید دارد. بعد کالبدی-فضایی نیز بر بهینه‌سازی زیرساخت‌ها، ساماندهی کاربری اراضی و بهبود کیفیت فضاهای شهری و روستایی متمرکز است. برای اجرای مؤثر این راهبرد، مدلی پیشنهادی با پنج مرحله ارائه شده است. نخست، شناخت دقیق محیط جغرافیایی با ابزارهایی مانند سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) و سنجش از دور انجام می‌شود (Ahmadi & Jahangard, 2020). دوم، تدوین برنامه‌های توسعه‌ای مبتنی بر ویژگی‌ها و نیازهای منطقه‌ای است که طرح‌ها را با شرایط واقعی هم‌راستا می‌کند (Darvishi, Ghazvineh & Amiri, 2022). سوم، استفاده از مدل‌های کمی و کیفی مانند تحلیل SWOT، روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره و شبیه‌سازی برای تحلیل داده‌ها و پیش‌بینی سناریوهای آینده پیشنهاد می‌شود. چهارم، اجرای برنامه‌ها با مشارکت فعال جامعه محلی است، زیرا مشارکت مردمی پایداری برنامه‌ها را تضمین می‌کند. نهایتاً، پایش و ارزیابی مستمر نتایج و بازبینی برنامه‌ها با توجه به تغییرات و بازخوردها اهمیت دارد (Einali & Roumyani, 2013).

اجرای موفق SGES می‌تواند نابرابری‌های فضایی را کاهش دهد، بهره‌برداری از منابع را بهینه کند، تاب‌آوری مناطق را در برابر مخاطرات افزایش دهد و کیفیت زندگی را ارتقا بخشد. برای مثال، در مناطق کم‌آب ایران، این رویکرد می‌تواند توسعه اقتصادی را به سمت مشاغل سازگار با محیط و انرژی‌های تجدیدپذیر هدایت کند (Mirzazadeh & Parizadi, 2018). با این حال، موانعی مانند کمبود داده‌های دقیق، نبود هماهنگی نهادی، ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی و هزینه‌های بالای فناوری‌های نوین، اجرای این راهبرد را با چالش مواجه کرده است (Hoseinpoor, Zahiri & Moosaei, 2021). غلبه بر این موانع نیازمند سیاست‌گذاری منسجم، تعهد نهادی، ارتقای مهارت برنامه‌ریزان و استفاده از فناوری‌های نوین است.

در نهایت، راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا می‌تواند بستری علمی و عملی برای سیاست‌گذاری فضایی فراهم سازد و با تأکید بر شناخت محیط، مشارکت مردمی و پایش مستمر، به توسعه‌ای متوازن، پایدار و عدالت محور در سطح مناطق مختلف کشور بینجامد. در ادامه، پیشینه تحقیق به صورت منسجم و زمانی مرتب‌سازی شده و به گونه‌ای بازنویسی شده است که ارتباط منطقی میان مطالعات مختلف و موضوع کلی پژوهش حفظ شود:

عینالی و رومیانی (۱۳۹۲) در پژوهشی به ارزیابی توزیع سرمایه اجتماعی در محلات شهری شهر زنجان پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که بین محلات و مناطق مختلف شهر زنجان از نظر برخورداری از شاخص‌های فرهنگی و سرمایه اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. تحلیل مدل ویکور نیز نشان داد که مناطق ۱ و ۲ این شهر به ترتیب رتبه اول و دوم را از نظر برخورداری کسب کرده‌اند.

^۱ Space Geographic Engineering Strategy - SGES

زنگنه و همکاران (۱۳۹۳) با انجام مطالعه‌ای تطبیقی در محلات شاطرآباد و ۲۲ بهمن شهر کرمانشاه، به بررسی نابرابری‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی پرداختند. نتایج بیانگر وجود تفاوت‌های بارز و آشکار در این ابعاد بین محلات شهر بود، به گونه‌ای که کرمانشاه به عنوان نماد تقابل طبقاتی و تبلور نابرابری‌های اجتماعی معرفی شد و ضرورت توجه جدی به مسائل شهری آن مورد تأکید قرار گرفت.

کاکاوند و همکاران (۱۳۹۴) جایگاه سرمایه اجتماعی را در ساختار محلات شهری قزوین مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان دهنده تفاوت معنادار میانگین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن در محلات مختلف بودند. در این مطالعه، محله آخوند (منطقه یک شهرداری) دارای بیشترین میزان سرمایه اجتماعی و پس از آن محلات خیام و کوثر به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفتند. احمدی و جهانگرد (۱۳۹۹) به رتبه‌بندی محلات شهر تهران از منظر سطح برخورداری و کیفیت زندگی پرداختند. نتایج نشان داد که شرایط جغرافیایی، ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی، و توزیع نابرابر خدمات شهری باعث بروز تفاوت‌های شکلی و ماهوی میان محلات شده است. از میان ۴۳۰ محله مورد مطالعه، ۱۶۷ محله در سطح توسعه نیافته و نیازمند مداخله شناسایی شدند.

ظہیری و همکاران (۱۴۰۰) شاخص‌های اقتصادی محلات منطقه ۱۵ کلانشهر تهران را مورد ارزیابی قرار دادند. یافته‌ها نشان دادند که توان پرداخت هزینه‌های زندگی، میزان پس‌انداز ماهیانه، و استطاعت تأمین مسکن به ترتیب سه شاخص مهم اقتصادی بودند. بر این اساس، پیشنهاد شد که شهرداری با همکاری نهادهای دولتی برای کاهش فاصله طبقاتی و توزیع عادلانه منابع اقتصادی، اقدامات زیرساختی و حمایتی را اجرا کند.

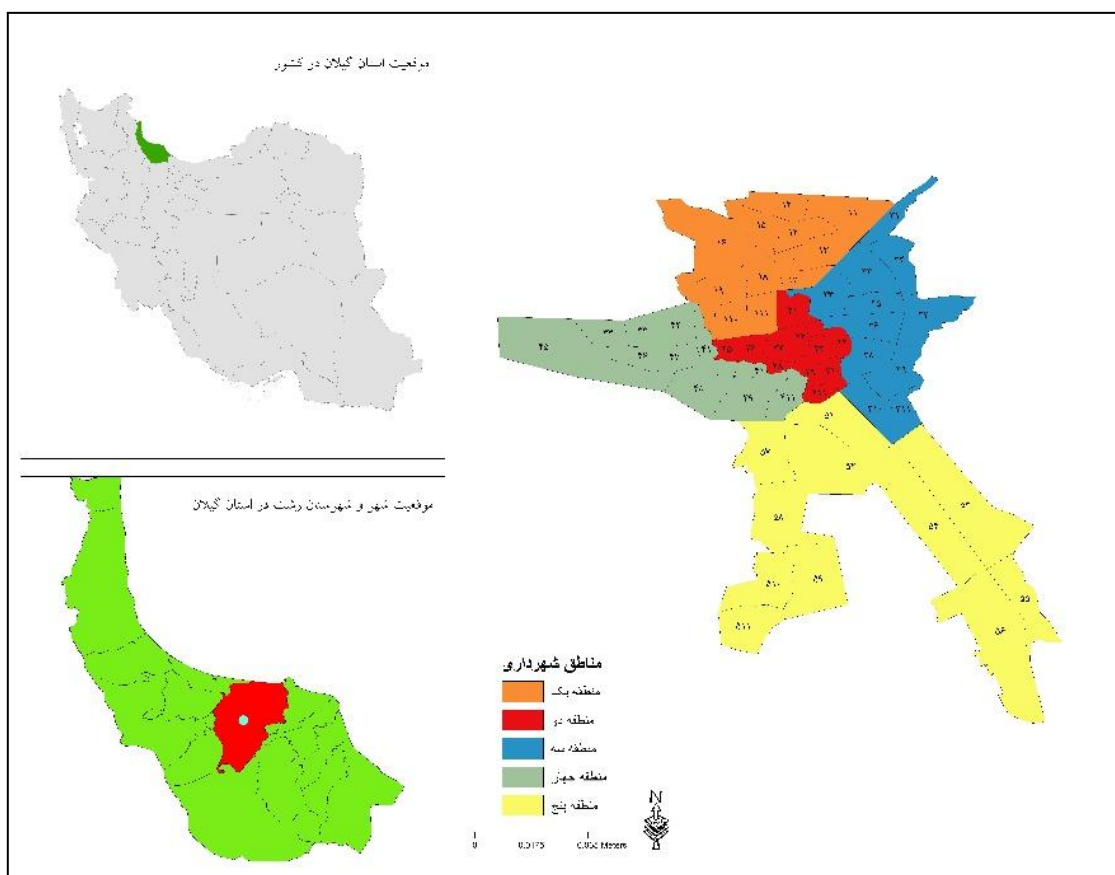
درویشی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی ابعاد پایداری و رتبه‌بندی محلات شهری در شهر گمیشان پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که اغلب مناطق این شهر در ابعاد اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی از وضعیت ناپایدار برخوردار هستند. با این حال، متغیرهایی مانند سرمایه اجتماعی، مشارکت، تعلق مکانی و امنیت در وضعیت پایداری متوسط به بالا قرار داشتند. در مجموع، وضعیت پایداری محلات گمیشان در سطح متوسط ارزیابی شد.

روش شناسی (مواد و روش‌ها)

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی است. به منظور بررسی وضعیت محلات شهر رشت از لحاظ ابعاد اجتماعی و اقتصادی، ابتدا شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مناسب شناسایی شدند. برای بعد اجتماعی-فرهنگی، پنج شاخص شامل سلامت اجتماعی، آرامش و سکونت، تعاملات اجتماعی، امنیت و حس تعلق با ۲۷ گویه انتخاب گردید. برای بعد اقتصادی نیز چهار شاخص شامل اقتصاد مسکن، اقتصاد خانوار، عملکرد اقتصادی محله و تسهیلات شهری با ۲۲ گویه در نظر گرفته شد. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه انجام شد و از ساکنان خواسته شد تا وضعیت هر زیرشاخص را در محله خود بر اساس طیف پنج‌تایی لیکرت ارزیابی کنند. نمونه‌گیری به صورت متناسب با جمعیت هر محله انجام شد و در مجموع ۳۳۰ پرسشنامه توزیع و تکمیل گردید. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه ساکنان ۱۸ سال و بالاتر پنج منطقه شهر رشت با جمعیتی بالغ بر ۶۱۹,۶۸۹ نفر است. توزیع جمعیت به این ترتیب است: منطقه یک (۱۵۴,۰۹۲ نفر، ۲۵٪)، منطقه دو (۸۷,۲۰۷ نفر، ۱۴٪)، منطقه سه (۱۲۶,۶۸۱ نفر، ۲۰٪)، منطقه چهار (۱۸۹,۹۶۶ نفر، ۳۱٪) و منطقه پنج (۶۱,۷۴۳ نفر، ۱۰٪). حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد و نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفت. بدین ترتیب که شهر به پنج منطقه تقسیم، سپس محلات به عنوان خوشه انتخاب و در نهایت پاسخگویان به صورت تصادفی سیستماتیک با معیارهای سن بالای ۱۸ سال، سکونت حداقل دو سال در محله و تمایل به مشارکت انتخاب شدند. روایی پرسشنامه با تأیید ۱۰ نفر از متخصصان جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و اصلاحات پیشنهادی اساتید راهنما تأمین گردید. پایایی ابزار نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در مطالعه مقدماتی بر روی ۳۰ نفر محاسبه شد که برای بعد اجتماعی-فرهنگی ۰.۸۴ و برای بعد اقتصادی ۰.۷۹ به دست آمد، بیانگر پایایی مطلوب ابزار پژوهش است. برای تحلیل داده‌ها، از آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی وضعیت شاخص‌ها در سطح شهر استفاده شد. همچنین با بهره‌گیری از پرسشنامه کارشناسان و روش مقایسه زوجی در نرم‌افزار Expert Choice، وزن نسبی شاخص‌ها تعیین گردید و در نهایت، برای رتبه‌بندی محلات از مدل تاپسیس استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی (محدوده مورد مطالعه)

قلمرو مکانی این پژوهش، شهر رشت است. شهر رشت مرکز شهرستان رشت و استان گیلان است که خود در بخش مرکزی شهرستان واقع شده است. براساس گزارشات سازمان آمار و سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت شهر رشت از ۱۰۹۴۹۱ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۶۷۹۹۹۵ نفر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. سطح کالبدی این شهر از ۶۵۰ هکتار در سال ۱۳۳۴ به ۱۰۲۴۰ هکتار در سال ۱۳۹۰ رسیده است و مساحت کنونی شهر رشت بالغ بر ۱۸۰ کیلومتر مربع می باشد (Heidari Sourehjani & Beigi, 2018). این شهر از شمال به دهستان های حومه و شهرستان خمام، از شرق به بخش های سنگر و کوچصفهان و از غرب به شهرستان های شفت و صومعه سرا، و از جنوب به دهستان لاکان و شهرستان رودبار و محدود می شود. بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی در طرح جامع شهر رشت، این شهر دارای پنج منطقه، ۱۵ ناحیه و ۵۵ محله است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه؛ برگرفته از: نگارندگان

Figure 1. Geographical location of the study area

یافته ها و بحث

این پژوهش در راستای بررسی و رتبه بندی وضعیت محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ ابعاد اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی انجام شد. در این چارچوب، یافته های پژوهش در دو بخش اصلی ساماندهی شده است. در بخش اول با استفاده از آزمون تی وضعیت محلات و مناطق در شهر رشت، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در بخش دوم نیز با بهره گیری از روش مقایسه زوجی در محیط نرم افزار Expert Choice و مدل تاپسیس، محلات و مناطق شهر رشت از حیث ابعاد مذکور سطح بندی و رتبه بندی شدند.

توصیف وضعیت بعد اجتماعی - فرهنگی

دومین بعد از توصیف یافته‌های پژوهش، به شاخص‌های بعد اجتماعی - فرهنگی اختصاص دارد. در این زمینه تعداد ۵ شاخص (سلامت اجتماعی محله، آرامش و سکوت در محله، تعاملات اجتماعی، امنیت اجتماعی و حس تعلق) انتخاب شد. نتایج تکمیل پرسشنامه‌ها در بررسی وضعیت شاخص‌های مذکور در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. آمار فراوانی و فراوانی نسبی بعد اجتماعی - فرهنگی

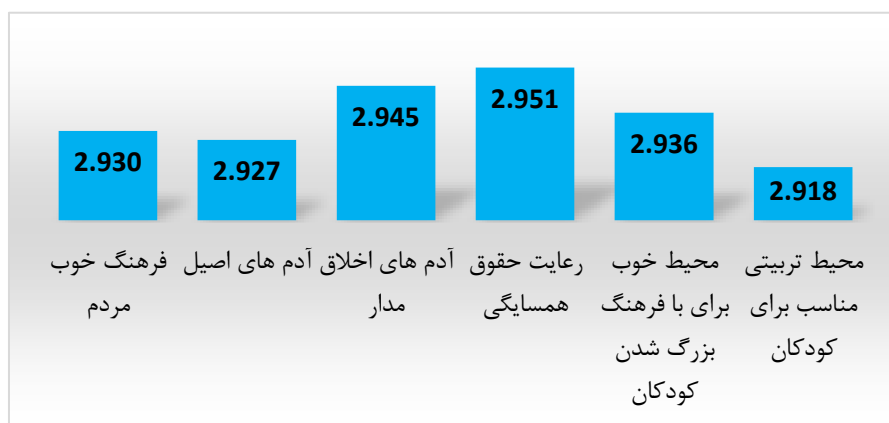
Table 3. Frequency and relative frequency statistics of the socio-cultural dimension

نمره میانگین	جمع	امتیاز					گویه	شاخص
		بسیار خوب (۵)	خوب (۴)	متوسط (۳)	ضعیف (۲)	خیلی ضعیف (۱)		
۲/۹۳۰	۳۳۰	۳۰	۵۷	۱۲۴	۹۶	۲۲	فرهنگ خوب مردم	
	۱۰۰	۹/۱	۱۷/۳	۳۷/۷	۲۹/۲	۶/۷		
۲/۹۲۷	۳۳۰	۳۰	۵۷	۱۲۴	۹۵	۲۳	آدم‌های اصیل	
	۱۰۰	۱۷/۳	۱۷/۳	۳۷/۷	۲۸/۹	۷		
۲/۹۴۵	۳۳۰	۳۰	۵۷	۱۲۸	۹۳	۲۱	آدم‌های اخلاق مدار	سلامت اجتماعی محله
	۱۰۰	۹/۱	۱۷/۳	۳۸/۹	۲۸/۳	۶/۴		
۲/۹۵۱	۳۳۰	۳۰	۵۷	۱۳۰	۹۱	۲۱	رعایت حقوق همسایگی	
	۱۰۰	۹/۱	۱۷/۳	۳۹/۵	۲۷/۷	۶/۴		
۲/۹۳۶	۳۳۰	۳۰	۵۷	۱۲۵	۹۶	۲۱	محیط خوب برای با فرهنگ بزرگ شدن کودکان	
	۱۰۰	۹/۱	۱۷/۳	۳۸	۲۹/۲	۶/۴		
۲/۹۱۸	۳۳۰	۳۰	۵۵	۱۲۵	۹۶	۲۳	محیط تربیتی مناسب برای کودکان	
	۱۰۰	۹/۱	۱۶/۷	۳۸	۲۹/۲	۷		
۲/۵۴۷	۳۳۰	۱۵	۵۰	۹۵	۱۰۹	۶۰	عدم وجود افراد غریبه در محله	
	۱۰۰	۴/۶	۱۵/۲	۲۸/۹	۳۳/۱	۱۸/۲		
۲/۵۳۲	۳۳۰	۱۵	۵۰	۹۱	۱۱۲	۶۱	عدم رفت و آمد ولگردان و بزهکاران در محله	
	۱۰۰	۴/۶	۱۵/۲	۲۷/۷	۳۴	۱۸/۵		
۲/۵۳۲	۳۳۰	۱۵	۵۰	۹۲	۱۱۰	۶۲	آرام و خلوت بودن محله	آرامش و سکوت در محله
	۱۰۰	۴/۶	۱۵/۲	۲۸	۳۳/۴	۱۸/۸		
۲/۵۴۷	۳۳۰	۱۵	۵۰	۹۴	۱۱۱	۵۹	جمعیت متناسب	
	۱۰۰	۴/۶	۱۵/۲	۲۸/۶	۳۳/۷	۱۷/۹		
۲/۵۳۸	۳۳۰	۱۵	۴۸	۹۷	۱۰۸	۶۱	نبود شلوغی و ازدحام جمعیت	
	۱۰۰	۴/۶	۱۴/۶	۲۹/۵	۳۲/۸	۱۸/۵		
۲/۴۵۹	۳۳۰	۱	۲۵	۱۴۳	۱۱۵	۴۵	روابط صمیمی همسایگان با یکدیگر	
	۱۰۰	۰/۳	۷/۶	۴۳/۵	۳۵	۱۳/۷		
۲/۴۴۷	۳۳۰	۱	۲۵	۱۴۰	۱۱۷	۴۶	میزان شناخت همسایگان از یکدیگر	
	۱۰۰	۰/۳	۷/۶	۴۲/۶	۳۵/۶	۱۴		
۲/۴۴۴	۳۳۰	۱	۲۴	۱۴۲	۱۱۵	۴۷	اعتماد متقابل بین همسایگان	تعاملات اجتماعی
	۱۰۰	۰/۳	۷/۳	۴۳/۲	۳۵	۱۴/۳		
۲/۴۵۰	۳۳۰	۱	۲۴	۱۴۳	۱۱۵	۴۶	احترام متقابل بین همسایگان	
	۱۰۰	۰/۳	۷/۳	۴۳/۵	۳۵	۱۴		
۲/۴۶۸	۳۳۰	۳	۳۱	۱۳۰	۱۱۸	۴۷	رعایت فرهنگ آپارتمان نشینی	
	۱۰۰	۰/۹	۹/۴	۳۹/۵	۳۵/۹	۱۴/۳		
۲/۵۶۲	۳۳۰	۱۶	۵۷	۹۵	۸۹	۷۲	نبود معترضان و اراذل و اوباش در محله	
	۱۰۰	۴/۹	۱۷/۳	۲۸/۹	۲۷/۱	۲۱/۹		
۲/۵۴۷	۳۳۰	۱۶	۵۹	۸۹	۹۰	۷۵	نبود دعوا و مرافعه	امنیت اجتماعی
	۱۰۰	۴/۹	۱۷/۹	۲۷/۱	۲۷/۴	۲۲/۸		
۲/۵۴۱	۳۳۰	۱۶	۶۰	۸۸	۸۷	۷۸		

شخص	گویه	امتیاز					نمره میانگین
		خیلی ضعیف (۱)	ضعیف (۲)	متوسط (۳)	خوب (۴)	بسیار خوب (۵)	
	رفت و آمد آسان و راحت زنان و کودکان در شب	۳۳/۷	۲۶/۴	۲۶/۷	۱۸/۲	۴/۹	۱۰۰
	رفت و آمد آسان و راحت زنان و کودکان در روز	۲۲/۸	۲۷/۱	۲۶/۷	۱۸/۵	۴/۹	۳۳۰
۲/۵۵۶	عدم وجود ناهنجاری های اجتماعی مانند دزدی، سرقت، خفت گیری و ...	۲۲/۸	۲۷/۴	۲۶/۴	۱۸/۵	۴/۹	۳۳۰
	چشم‌انداز و نظارت اجتماعی ساکنان در محله	۲۳/۴	۲۶/۴	۲۷/۱	۱۸/۲	۴/۹	۳۳۰
۲/۵۴۷	مناسب بودن فضاهای عمومی و پارک ها برای حضور کودکان و زنان	۱۹/۸	۲۲/۲	۲۹/۲	۲۱	۷/۹	۳۳۰
	تمایل به ماندن و سکونت در محله	۱۴	۲۴/۳	۳۳/۱	۲۰/۴	۸/۲	۳۳۰
۲/۸۴۵	همکاری با مدیریت شهری در اجرای طرح های مختلف محله	۱۴	۲۴	۳۳/۴	۲۰/۴	۸/۲	۳۳۰
	افتخار نسبت به سکونت در محله	۱۴	۲۴	۳۳/۴	۲۰/۴	۸/۲	۳۳۰
۲/۸۴۸	رضایت مندی از سکونت در محله	۱۴	۲۴	۳۳/۴	۲۰/۴	۸/۲	۳۳۰

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

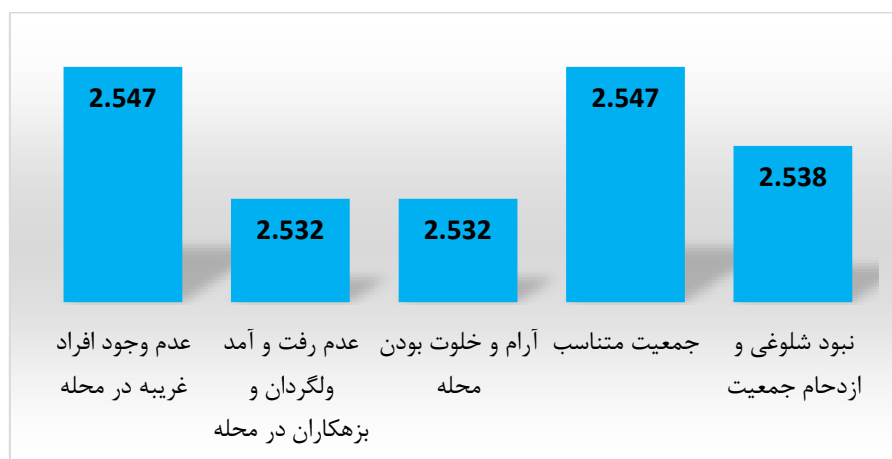
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۶ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص سلامت اجتماعی محله، زیرشاخص رعایت حقوق همسایگی با نمره میانگین ۲/۹۵۱ نسبت به سایر زیرشاخص‌ها و براساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص محیط تربیتی مناسب برای کودکان (شکل ۲).

شکل ۲. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های سلامت اجتماعی محله؛ برگرفته از: یافته‌های تحقیق

Figure 2. Mean score chart of the sub-indicators of neighborhood social health

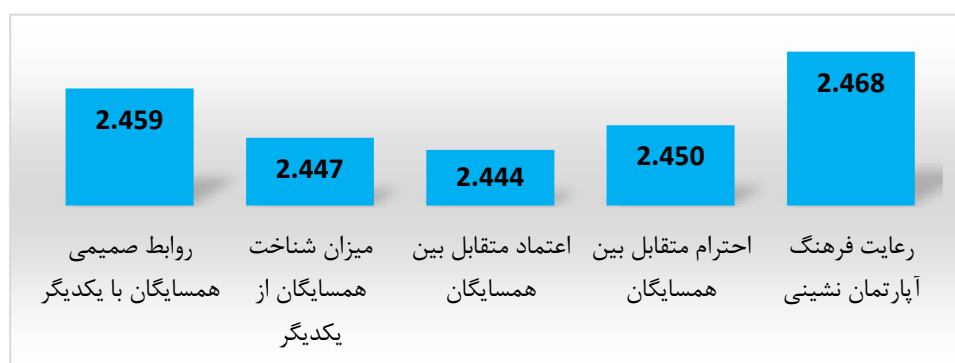
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۵ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص آرامش و سکوت در محله، زیرشاخص‌های عدم وجود افراد غریبه در محله و جمعیت متناسب با نمره میانگین ۲/۵۴۷ نسبت به سایر زیرشاخص‌ها و براساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار هستند. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص های عدم رفت و آمد ولگردان و بزهکاران در محله و آرام و خلوت بودن محله اختصاص داشت. (شکل ۳).

شکل ۳. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های آرامش و سکوت در محله؛ برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 3. Mean score chart of the sub-indicators of peace and quiet in the neighborhood

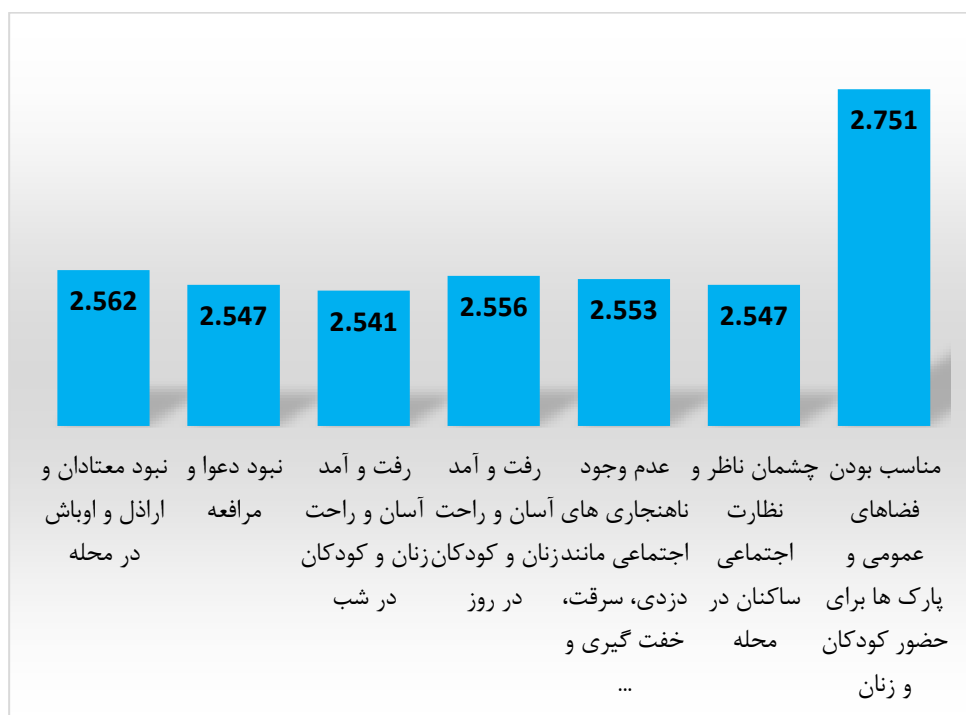
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۵ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص تعاملات اجتماعی در محله، زیرشاخص رعایت فرهنگ آپارتمان نشینی با نمره میانگین ۲/۴۶۸ نسبت به سایر زیر شاخص ها و بر اساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیر شاخص اعتماد متقابل بین همسایگان با نمره میانگین ۲/۴۴۴ اختصاص داشت. (شکل ۴).

شکل ۴. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های تعاملات اجتماعی در محله؛ برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 4. Mean score chart of the sub-indicators of social interactions in the neighborhood

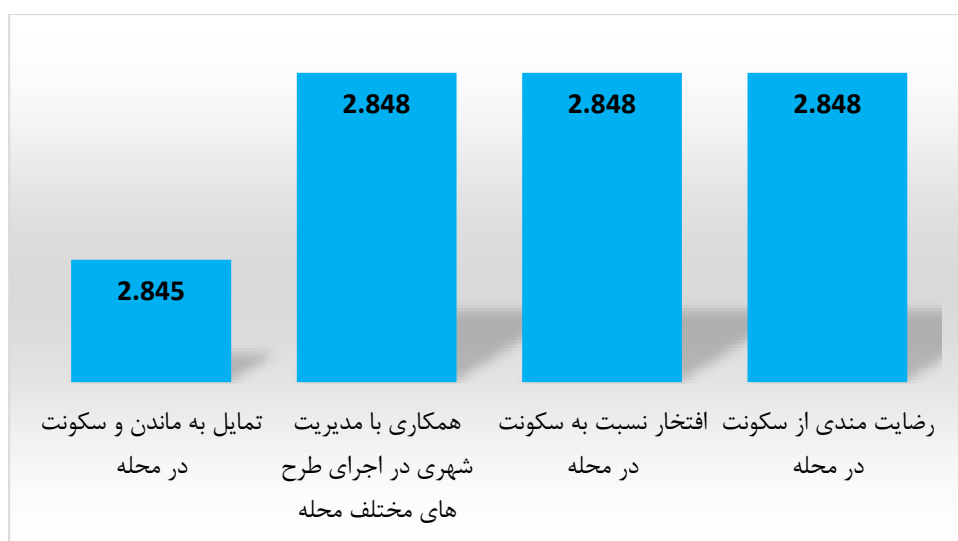
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۷ زیر شاخص مورد مطالعه در شاخص امنیت اجتماعی در محله، زیرشاخص مناسب بودن فضاهای عمومی و پارک ها برای حضور کودکان و زنان با نمره میانگین ۲/۷۵۱ نسبت به سایر زیرشاخص ها و بر اساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص رفت و آمد آسان و راحت زنان و کودکان در شب با نمره میانگین ۲/۵۴۱ اختصاص داشت. (شکل ۵).

شکل ۵. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های امنیت اجتماعی در محله. برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 5. Mean score chart of the sub-indicators of social security in the neighborhood

نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۴ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص حس تعلق در محله، بالاترین نمره میانگین به زیرشاخص های همکاری با مدیریت شهری در اجرای طرح های مختلف محله، افتخار نسبت به سکونت در محله و رضایت مندی از سکونت در محله با نمره میانگین ۲/۸۴۸ اختصاص داشت. کمترین نمره میانگین نیز به زیر شاخص تمایل به ماندن و سکونت در محله با نمره میانگین ۲/۸۴۵ اختصاص داشت. (شکل ۶).

شکل ۶. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های حس تعلق در محله. برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 6. Mean score chart of the sub-indicators of sense of belonging in the neighborhood

توصیف وضعیت بعد اقتصادی

سومین بعد از توصیف یافته‌های پژوهش، به شاخص‌های بعد اقتصادی اختصاص دارد. در این زمینه تعداد ۴ شاخص (اقتصاد مسکن، اقتصاد خانوار، عملکرد اقتصادی محله و تسهیلات شهری) انتخاب شد. نتایج تکمیل پرسشنامه‌ها در بررسی وضعیت شاخص‌های مذکور در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. آمار فراوانی و فراوانی نسبی بعد اقتصادی

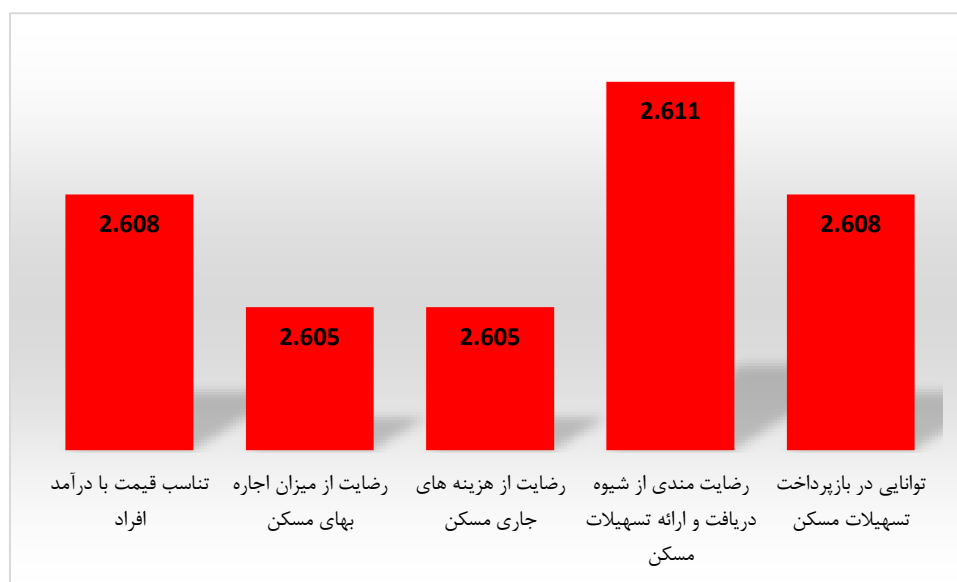
Table 4. Frequency and relative frequency statistics of the economic dimension

شاخص	گویه	امتیاز					جمع	نمره میانگین
		خیلی ضعیف (۱)	ضعیف (۲)	متوسط (۳)	خوب (۴)	بسیار خوب (۵)		
اقتصاد مسکن	تناسب قیمت با درآمد افراد	۴۸	۱۰۰	۱۲۰	۵۵	۶	۳۳۰	۲/۶۰۸
		۱۴/۶	۳۰/۴	۳۶/۵	۱۶/۷	۱/۸	۱۰۰	
	رضایت از میزان اجاره بهای مسکن	۴۹	۹۹	۱۲۰	۵۵	۶	۳۳۰	۲/۶۰۵
		۱۴/۹	۳۰/۱	۳۶/۵	۱۶/۷	۱/۸	۱۰۰	
	رضایت از هزینه‌های جاری مسکن	۵۰	۹۸	۱۲۰	۵۴	۷	۳۳۰	۲/۶۰۵
		۱۵/۲	۲۹/۸	۳۶/۵	۱۶/۴	۲/۱	۱۰۰	
	رضایت مندی از شیوه دریافت و ارائه تسهیلات مسکن	۴۹	۹۸	۱۲۱	۵۴	۷	۳۳۰	۲/۶۱۱
		۱۴/۹	۲۹/۸	۳۶/۸	۱۴/۶	۲/۱	۱۰۰	
	توانایی در بازپرداخت تسهیلات مسکن	۴۹	۱۰۰	۱۱۹	۵۳	۸	۳۳۰	۲/۶۰۸
		۱۴/۹	۳۰/۴	۳۶/۲	۱۶/۱	۲/۴	۱۰۰	
اقتصاد خانوار	امکان درآمدزایی در محله	۴۱	۶۵	۱۴۴	۶۰	۱۹	۳۳۰	۲/۸۵۱
		۱۲/۵	۱۹/۸	۴۳/۸	۱۸/۲	۵/۸	۱۰۰	
	تنوع فرصت‌های شغلی در محله	۴۰	۶۱	۱۴۶	۶۳	۱۹	۳۳۰	۲/۸۷۸
		۱۲/۲	۱۸/۵	۴۴/۴	۱۹/۱	۵/۸	۱۰۰	
	سطح درآمد و قدرت معیشت افراد ساکن در محله	۴۶	۷۰	۱۴۰	۵۳	۲۰	۳۳۰	۲/۷۹۰
		۱۴	۲۱/۳	۴۲/۶	۱۶/۱	۶/۱	۱۰۰	
عملکرد اقتصادی محله	امنیت شغلی افراد ساکن در محله	۴۵	۸۲	۱۲۸	۵۳	۲۱	۳۳۰	۲/۷۶۶
		۱۳/۷	۲۴/۹	۳۸/۹	۱۶/۱	۶/۴	۱۰۰	
	دسترسی به مراکز خرید محلی	۱۳	۵۷	۱۴۳	۷۸	۳۸	۳۳۰	۳/۲۱۶
		۴	۱۷/۳	۴۳/۵	۲۳/۷	۱۱/۶	۱۰۰	
	دسترسی به خدمات فرهنگی	۲۷	۵۷	۱۲۷	۸۰	۳۸	۳۳۰	۳/۱۳۷
		۸/۲	۱۷/۳	۳۸/۶	۲۴/۳	۱۱/۶	۱۰۰	
	دسترسی به خدمات ورزشی	۲۶	۵۸	۱۲۲	۸۵	۳۸	۳۳۰	۳/۱۵۵
		۷/۹	۱۷/۶	۳۷/۱	۲۵/۸	۱۱/۶	۱۰۰	
	دسترسی به خدمات بهداشتی - درمانی	۲۴	۶۴	۱۲۰	۸۳	۳۸	۳۳۰	۳/۱۴۳
		۷/۳	۱۹/۵	۳۶/۵	۲۵/۲	۱۱/۶	۱۰۰	
تسهیلات شهری	دسترسی به خدمات آموزشی	۲۹	۵۸	۱۱۶	۸۹	۳۷	۳۳۰	۳/۱۴۳
		۸/۸	۱۷/۶	۳۵/۳	۲۷/۱	۱۱/۲	۱۰۰	
	دسترسی به امکانات رفاهی و تفریحی	۳۰	۵۶	۱۲۲	۸۵	۳۶	۳۳۰	۳/۱۲۵
		۹/۱	۱۷	۳۷/۱	۲۵/۸	۱۰/۹	۱۰۰	
	دسترسی به خدمات بانکی و عابر بانک	۳۰	۴۶	۱۲۵	۹۲	۳۶	۳۳۰	۳/۱۷۶
		۹/۱	۱۴	۳۸	۲۸	۱۰/۹	۱۰۰	
	دسترسی به بازارها و مراکز تجاری شهر	۳۱	۴۸	۱۳۱	۹۴	۲۵	۳۳۰	۳/۱۰۳
		۹/۴	۱۴/۶	۳۹/۸	۲۸/۶	۷/۶	۱۰۰	
	خدمات آب	۴۳	۹۳	۱۱۴	۶۵	۱۴	۳۳۰	۲/۷۳۹
		۱۳/۱	۲۸/۳	۳۴/۷	۱۹/۸	۳/۴	۱۰۰	
	خدمات گاز	۲۰	۸۵	۱۳۵	۶۶	۲۳	۳۳۰	۲/۹۶۰

شاخص	گویه	امتیاز					نمره میانگین
		خیلی ضعیف (۱)	ضعیف (۲)	متوسط (۳)	خوب (۴)	بسیار خوب (۵)	
خدمات برق		۶/۱	۲۵/۸	۴۱	۲۰/۱	۷	۱۰۰
		۲۰	۸۴	۱۳۶	۶۵	۲۴	۳۳۰
خدمات تلفن و مخابرات		۶/۱	۲۵/۵	۴۱/۳	۱۹/۸	۷/۳	۱۰۰
		۲۰	۸۴	۱۳۶	۶۵	۲۴	۳۳۰
خدمات جمع آوری فاضلاب		۱۳/۷	۲۸/۶	۳۴/۳	۱۹/۱	۴/۳	۱۰۰
		۴۵	۹۴	۱۱۳	۶۳	۱۴	۳۳۰

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

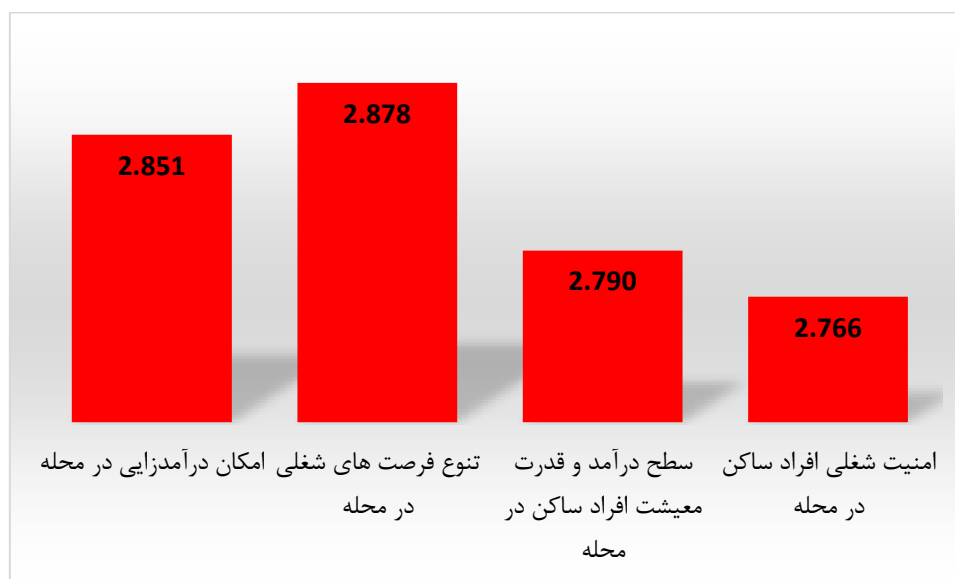
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۵ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص اقتصاد مسکن، زیرشاخص رضایت مندی از شیوه دریافت و ارائه تسهیلات مسکن با نمره میانگین ۲/۶۱۱ نسبت به سایر زیرشاخص‌ها و براساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص های تناسب قیمت با درآمد افراد و توانایی در بازپرداخت تسهیلات مسکن با نمره میانگین ۲/۶۰۸ اختصاص داشت. (شکل ۷).

شکل ۷. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های اقتصاد مسکن در محله. برگرفته از: یافته‌های تحقیق

Figure 7. Mean score chart of the sub-indicators of housing economy in the neighborhood

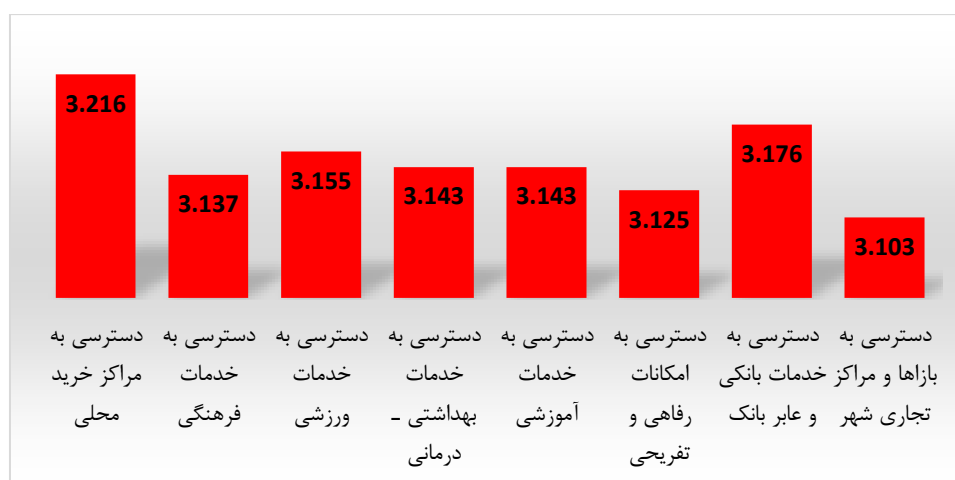
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۴ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص اقتصاد خانوار، زیرشاخص تنوع فرصت های شغلی در محله با نمره میانگین ۲/۸۷۸ نسبت به سایر زیرشاخص‌ها و براساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص امنیت شغلی افراد ساکن در محله با نمره میانگین ۲/۷۶۶ اختصاص داشت. (شکل ۸).

شکل ۸. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های اقتصاد خانوار در محله: برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 8. Mean score chart of the sub-indicators of household economy in the neighborhood

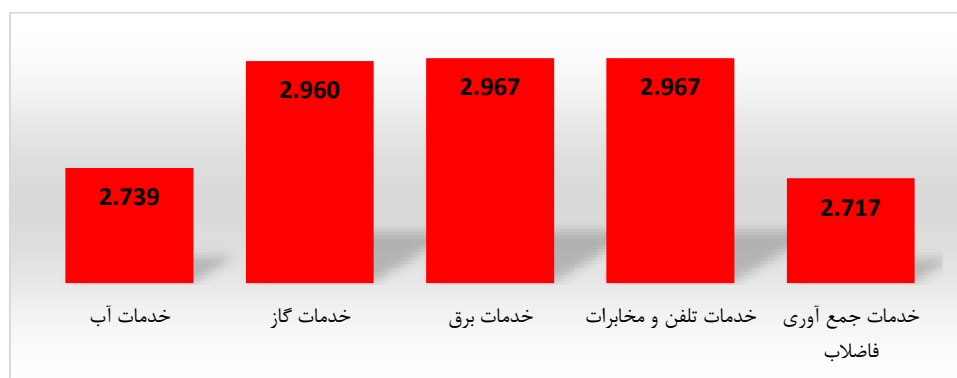
نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۸ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص عملکرد اقتصادی محله، زیرشاخص دسترسی به مراکز خرید محلی با نمره میانگین ۳/۲۱۶ نسبت به سایر زیرشاخص ها و براساس دیدگاه شهروندان، از وضعیت بهتری برخوردار است. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص دسترسی به بازارها و مراکز تجاری شهر با نمره میانگین ۳/۱۰۳ اختصاص داشت. (شکل ۹).

شکل ۹. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های عملکرد اقتصادی محله: برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 9. Mean score chart of the sub-indicators of neighborhood economic performance

نتایج بررسی ها نشان داد که از بین ۵ زیرشاخص مورد مطالعه در شاخص تسهیلات شهری، زیرشاخص های خدمات برق و خدمات تلفن و مخابرات بیشترین نمره میانگین یعنی ۲/۹۶۷ را داشتند. کمترین نمره میانگین نیز به زیرشاخص خدمات جمع آوری فاضلاب با نمره میانگین ۲/۷۱۷ اختصاص داشت. (شکل ۱۰).

شکل ۱۰. نمودار نمره میانگین زیرشاخص های تسهیلات شهری در محله، برگرفته از: یافته های تحقیق

Figure 10. Mean score chart of the sub-indicators of urban facilities in the neighborhood

یکی از ابعاد اصلی این پژوهش، بعد فرهنگی - اجتماعی محلات شهر است. برای این بررسی پنج شاخص اصلی و ۲۷ زیرشاخص و گویه انتخاب شد. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای شرایط فرهنگی - اجتماعی محلات شهر رشت در جدول شماره ۳ ارائه شده است. مطابق با نتایج بدست آمده سطح معنی داری برای زیرشاخص های سلامت اجتماعی بالاتر از ۰/۰۵ بود. این آمار بدان معنا است که وضعیت این زیرشاخص ها در سطح متوسط است. در زمینه سایر شاخص ها سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ بود. نتایج مقایسه نمرات میانگین و آماره آزمون حاکی از آن است که وضعیت سایر زیرشاخص ها پایین تر از حد متوسط است. در مجموع می توان گفت از بین پنج شاخص اصلی مورد مطالعه در بعد اجتماعی - فرهنگی، تنها شاخص سلامت اجتماعی در سطح متوسط قرار دارد. چهار شاخص دیگر وضعیتی پایین تر از حد متوسط قرار داشتند.

جدول ۵. تحلیل شرایط اجتماعی - فرهنگی محلات شهر رشت با استفاده از آزمون تی

Table 5. Analysis of socio-cultural conditions of Rasht neighborhoods using the T-test

آماره آزمون: ۳			
شاخص	گویه	میانگین	سطح معنی داری
سلامت اجتماعی محله	فرهنگ خوب مردم	۲/۹۳۰	متوسط
	آدم های اصیل	۲/۹۲۷	متوسط
	آدم های اخلاق مدار	۲/۹۴۵	متوسط
	رعایت حقوق همسایگی	۲/۹۵۱	متوسط
	محیط خوب برای با فرهنگ بزرگ شدن کودکان	۲/۹۳۶	متوسط
	محیط تربیتی مناسب برای کودکان	۲/۹۱۸	متوسط
آرامش و سکوت در محله	سلامت اجتماعی محله	۲/۹۳	متوسط
	عدم وجود افراد غریبه در محله	۲/۵۴۷	پایین تر از متوسط
	عدم رفت و آمد ولگردان و بزهکاران در محله	۲/۵۳۲	پایین تر از متوسط
	آرام و خلوت بودن محله	۲/۵۳۲	پایین تر از متوسط
	جمعیت متناسب	۲/۵۴۷	پایین تر از متوسط
	نبود شلوغی و ازدحام جمعیت	۲/۵۳۸	پایین تر از متوسط
تعاملات اجتماعی	آرامش و سکوت در محله	۲/۵۳	پایین تر از متوسط
	روابط صمیمی همسایگان با یکدیگر	۲/۴۵۹	پایین تر از متوسط
	میزان شناخت همسایگان از یکدیگر	۲/۴۴۷	پایین تر از متوسط
	اعتماد متقابل بین همسایگان	۲/۴۴۴	پایین تر از متوسط
	احترام متقابل بین همسایگان	۲/۴۵۰	پایین تر از متوسط
	رعایت فرهنگ آپارتمان نشینی	۲/۴۶۸	پایین تر از متوسط
	تعاملات اجتماعی	۲/۴۵	پایین تر از متوسط
	نبود معتادان و اراذل و اوباش در محله	۲/۵۶۲	پایین تر از متوسط

آماره آزمون: ۳			
شاخص	گویه	میانگین	سطح معنی داری
امنیت اجتماعی	نبود دعوا و مراغه	۲/۵۴۷	۰/۰۰۰
	رفت و آمد آسان و راحت زنان و کودکان در شب	۲/۵۴۱	۰/۰۰۰
	رفت و آمد آسان و راحت زنان و کودکان در روز	۲/۵۵۶	۰/۰۰۰
	عدم وجود ناهنجاری های اجتماعی مانند دزدی، سرقت و ...	۲/۵۵۳	۰/۰۰۰
	چشمان ناظر و نظارت اجتماعی ساکنان در محله	۲/۵۴۷	۰/۰۰۰
	مناسب بودن فضاهای عمومی و پارک ها برای حضور کودکان و زنان	۲/۷۵۱	۰/۰۰۰
حس تعلق	امنیت اجتماعی	۲/۵۷	۰/۰۰۰
	تمایل به ماندن و سکونت در محله	۲/۸۴۵	۰/۰۱۵
	همکاری با مدیریت شهری در اجرای طرح های مختلف محله	۲/۸۴۸	۰/۰۱۷
	افتخار نسبت به سکونت در محله	۲/۸۴۸	۰/۰۱۷
	رضایت مندی از سکونت در محله	۲/۸۴۸	۰/۰۱۷
	حس تعلق	۲/۸۴	۰/۰۱۶

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

نتایج این پژوهش تصویری گویا از وضعیت اجتماعی محله مورد مطالعه ارائه می‌دهد که نشان‌دهنده چالش‌های متعددی در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی است. در این تحلیل، به بررسی عمیق‌تر یافته‌ها و ارائه راهکارهای کاربردی می‌پردازیم. وضعیت سلامت اجتماعی محله با میانگین ۲٫۹۳ در حد متوسط ارزیابی شده است. این شاخص که عمدتاً بر ویژگی‌های فرهنگی و تربیتی محله تمرکز دارد، نسبتاً مطلوب به نظر می‌رسد. گویه‌هایی مانند رعایت حقوق همسایگی (۲٫۹۵) و وجود آدم‌های اخلاق‌مدار (۲٫۹۴) بالاترین امتیازات را در این بخش کسب کرده‌اند. این نشان‌دهنده آن است که سرمایه اجتماعی فرهنگی در این محله در سطح قابل قبولی قرار دارد و می‌تواند به عنوان نقطه قوت در برنامه‌ریزی‌های آتی مورد توجه قرار گیرد. اما در مقابل، شاخص‌های دیگر وضعیت نامطلوبی را نشان می‌دهند. آرامش و سکوت محله با میانگین ۲٫۵۳ به‌طور معناداری پایین‌تر از حد انتظار است. تمامی گویه‌های این بخش، از جمله عدم وجود افراد غریبه (۲٫۵۴)، آرام و خلوت بودن محله (۲٫۵۳) و نبود شلوغی و ازدحام (۲٫۵۳) امتیازات پایینی کسب کرده‌اند. این وضعیت می‌تواند ناشی از تراکم بالای جمعیت، طراحی نامناسب فضای شهری یا ضعف در مدیریت محله باشد. تعاملات اجتماعی با میانگین ۲٫۴۵ پایین‌ترین امتیاز را در بین شاخص‌ها به خود اختصاص داده است. گویه اعتماد متقابل بین همسایگان با امتیاز ۲٫۴۴ نشان‌دهنده ضعف شدید در روابط اجتماعی است. این وضعیت می‌تواند پیامدهای منفی زیادی داشته باشد، از جمله کاهش نظارت اجتماعی، افزایش انزوای شهروندان و تضعیف حس تعلق محل‌ای.

جدول ۶. خلاصه نتایج آزمون تی

Table 6. Summary of T-test results

شاخص	میانگین	سطح معنی داری (p-value)	نتیجه
سلامت اجتماعی محله	۲٫۹۳	۰٫۲۵۴	متوسط
آرامش و سکوت	۲٫۵۳	۰٫۰۰۰	پایین‌تر از متوسط
تعاملات اجتماعی	۲٫۴۵	۰٫۰۰۰	پایین‌تر از متوسط
امنیت اجتماعی	۲٫۵۷	۰٫۰۰۰	پایین‌تر از متوسط
حس تعلق	۲٫۸۴	۰٫۰۱۶	پایین‌تر از متوسط

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

امنیت اجتماعی با میانگین ۲٫۵۷ وضعیت نامطلوبی را نشان می‌دهد. مناسب نبودن فضاهای عمومی برای زنان و کودکان با امتیاز ۲٫۷۵ نسبت به سایر گویه‌های این بخش وضعیت بهتری دارد، اما همچنان پایین‌تر از حد مطلوب است. وجود معنادان و ارادل و اوباش (۲٫۵۶) و نبود دعوا و مراغه (۲٫۵۴) از جمله چالش‌های جدی این محله محسوب می‌شوند. حس تعلق محل‌ای با میانگین ۲٫۸۴ اگرچه نسبت به سایر شاخص‌ها وضعیت بهتری دارد، اما همچنان پایین‌تر از حد متوسط است. تمایل به ماندن و سکونت در

محله (۲,۸۴) و رضایت‌مندی از سکونت (۲,۸۴) نشان‌دهنده آن است که ساکنان انگیزه کمی برای مشارکت در بهبود شرایط محله دارند.

تحلیل وضعیت اقتصادی براساس آزمون تی تک نمونه ای

در اینجا خروجی نرم‌افزاری آزمون t تک‌نمونه‌ای به صورت استاندارد ارائه می‌شود: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای در حوزه اقتصاد مسکن نشان می‌دهد که تمامی گویه‌های این بخش میانگینی بین ۲,۶۰۵ تا ۲,۶۱۱ کسب کرده‌اند که به‌طور معناداری پایین‌تر از حد متوسط (۳) قرار دارند. پایین‌ترین امتیاز مربوط به رضایت از میزان اجاره‌بها و هزینه‌های جاری مسکن با میانگین ۲,۶۰۵ است که نشان‌دهنده ناراضی ساکنان از هزینه‌های مسکن می‌باشد. در بخش اقتصاد خانوار، وضعیت کمی بهتر است اما همچنان در حد متوسط پایین ارزیابی می‌شود. امکان درآمدزایی در محله با میانگین ۲,۸۵۱ و تنوع فرصت‌های شغلی با ۲,۸۷۸ بالاترین امتیازات این بخش را به خود اختصاص داده‌اند، در حالی که امنیت شغلی با ۲,۷۶۶ پایین‌ترین امتیاز را دارد. این نتایج حاکی از آن است که ساکنان با چالش‌های اقتصادی قابل توجهی در زمینه مسکن و معیشت روبرو هستند. در حوزه عملکرد اقتصادی محله، دسترسی به خدمات و امکانات مختلف بررسی شده است. دسترسی به مراکز خرید محلی با میانگین ۳,۲۱۶ بهترین وضعیت را در بین گویه‌ها دارد، در حالی که دسترسی به خدمات فرهنگی با ۳,۱۳۷ پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده است. به‌طور کلی، میانگین امتیازات این بخش کمی بالاتر از حد متوسط است که نشان‌دهنده وضعیت نسبتاً مطلوب دسترسی به خدمات مختلف در محله می‌باشد. در بخش تسهیلات شهری، خدمات گاز و برق با میانگین ۲,۹۶۰ و ۲,۹۶۷ بهترین وضعیت را دارند، اما خدمات جمع‌آوری فاضلاب با ۲,۷۱۷ پایین‌ترین امتیاز را به خود اختصاص داده است. این نتایج نشان می‌دهد که اگرچه برخی خدمات شهری در حد قابل قبولی ارائه می‌شوند، اما در برخی حوزه‌ها مانند فاضلاب نیاز به بهبود جدی وجود دارد.

جدول ۷. آمار توصیفی شاخص‌های اقتصادی محلات شهر رشت

Table 7. Descriptive statistics of economic indicators of Rasht neighborhoods

شاخص	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
اقتصاد مسکن	۳۳۰	۲,۶۰۸	۰,۸۹۲	۰,۰۴۹
اقتصاد خانوار	۳۳۰	۲,۸۲۱	۰,۹۴۳	۰,۰۵۲
عملکرد اقتصادی	۳۳۰	۳,۱۵۱	۰,۸۷۶	۰,۰۴۸
تسهیلات شهری	۳۳۰	۲,۸۷۰	۰,۹۱۵	۰,۰۵۰

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

به‌طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهد که محله مورد مطالعه با چالش‌های اقتصادی قابل توجهی در حوزه مسکن و معیشت روبرو است، در حالی که دسترسی به خدمات و امکانات شهری وضعیت نسبتاً بهتری دارد. این نتایج می‌تواند برای برنامه‌ریزی‌های آتی در جهت بهبود شرایط اقتصادی ساکنان و ارتقای کیفیت خدمات شهری مورد استفاده قرار گیرد. برای بهبود وضعیت، تمرکز بر کاهش هزینه‌های مسکن، ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر و بهبود سیستم جمع‌آوری فاضلاب می‌تواند در اولویت قرار گیرد. همچنین، تقویت خدمات فرهنگی و افزایش دسترسی به این خدمات می‌تواند به ارتقای کیفیت زندگی ساکنان کمک کند. این بهبودها نیازمند همکاری بین نهادهای مختلف و مشارکت فعال ساکنان محله می‌باشد. یکی دیگر از اهداف اصلی این پژوهش، سطح بندی و رتبه بندی محلات شهر رشت از نظر شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی بود.

جدول ۸. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای شاخص‌های اقتصادی محلات شهر رشت

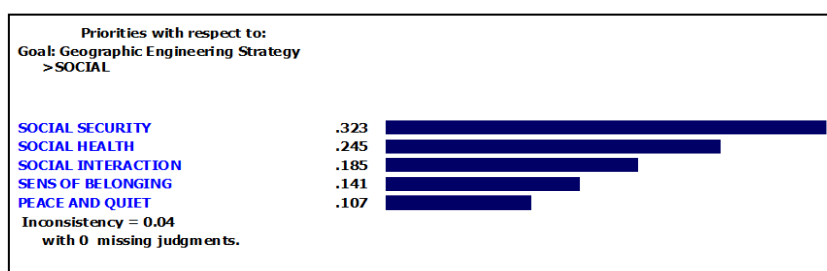
Table 8. One-sample T-test results of economic indicators of Rasht neighborhoods

شاخص	آماره تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری (دو دانه)	تفاوت میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
				کران پایین	کران بالا
اقتصاد مسکن	-۷,۶۲۱	۳۲۹	۰,۰۰۰	-۰,۳۹۲	-۰,۴۸۸
اقتصاد خانوار	-۳,۴۵۱	۳۲۹	۰,۰۰۱	-۰,۱۷۹	-۰,۲۸۱

عملکرد اقتصادی	۳.۱۲۰	۳۲۹	۰.۰۰۲	۰.۱۵۱	۰.۰۵۷	۰.۲۴۵
تسهیلات شهری	-۲.۷۸۱	۳۲۹	۰.۰۰۶	-۰.۱۳۰	-۰.۲۲۲	-۰.۰۳۸

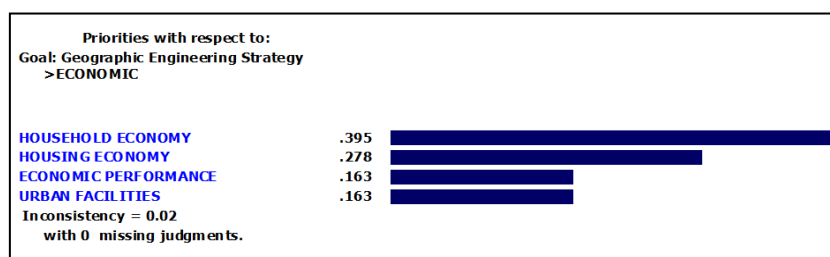
برگرفته از: یافته‌های تحقیق

برای این منظور و با توجه به این نکته که برای سطح بندی محلات شاخص های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است، ابتدا با استفاده از روش مقایسه زوجی و در محیط نرم افزار EXPERT CHOICE وزن نسبی شاخص های اصلی پژوهش بررسی شد. نتایج نشان داد که در بعد اجتماعی - فرهنگی شاخص امنیت اجتماعی و سلامت اجتماعی به ترتیب با وزن نسبی ۰/۳۲۳ و ۰/۲۴۵ نسبت به سایر شاخص ها از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. (شکل ۲). همچنین در بعد اقتصادی، شاخص های اقتصاد خانوار و اقتصاد مسکن با وزن نسبی ۰/۳۹۵ و ۰/۲۷۸ در رتبه اول و دوم قرار گرفتند (شکل ۳).

شکل ۱۱. نمودار وزن نسبی شاخص های اجتماعی - فرهنگی؛ برگرفته از: یافته‌های تحقیق

Figure 11. Relative weight chart of socio-cultural indicators

شکل ۱۲. نمودار وزن نسبی شاخص های اقتصادی؛ برگرفته از: یافته‌های تحقیق

Figure 12. Relative weight chart of economic indicators

پس از تعیین وزن نسبی شاخص ها، برای سطح بندی و رتبه بندی محلات از مدل تاپسیس استفاده شد. در این راستا ابتدا ماتریس تصمیم گیری براساس شاخص های اصلی پژوهش و نتایج پرسشنامه ها تشکیل شد. لازم به ذکر است که ماتریس تصمیم گیری، امتیاز هر محله را براساس هر شاخص نشان می دهد. نتایج این بررسی در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۹. ماتریس تصمیم گیری و امتیاز محلات شهر رشت براساس شاخص های اجتماعی - فرهنگی و اقتصاد

Table 9. Decision matrix and scores of Rasht neighborhoods based on socio-cultural and economic indicators

کد محله	سلامت اجتماعی	آرامش و سکوت	تعاملات اجتماعی	امنیت	حس تعلق	اقتصاد مسکن	اقتصاد خانوار	عملکرد اقتصادی محله	تسهیلات شهری
۱۱	۵	۴/۸	۳/۷۲	۵	۴/۹	۴/۰۸	۴/۵	۵	۴/۹۲
۱۲	۴/۷	۴/۴	۴/۱	۴/۶۱	۴/۷	۴/۲۶	۴/۵۲	۵	۴/۷۲
۱۳	۳/۶۲	۳	۳	۳/۰۷	۳/۵	۳	۳/۰۳	۳/۶۵	۲/۸۵
۱۴	۴/۳	۴	۳/۵۴	۴/۰۲	۴/۴	۴/۱۰	۴/۴	۴/۴۱	۴/۲
۱۵	۴/۴۲	۴/۱۴	۲/۶۵	۴	۴/۱۴	۴/۱۴	۴/۱۴	۴/۵۳	۴
۱۶	۴/۴۴	۳/۸۴	۲/۹۳	۴/۰۴	۴/۳۳	۳/۸۸	۴/۱۳	۴/۳۸	۳/۸۸
۱۷	۳/۶۶	۳/۶۶	۲/۵۳	۳/۷۶	۳/۸۳	۳/۳۳	۳/۳۷	۳/۷۹	۳/۹۳

کد محله	سلامت اجتماعی	آرامش و سکوت	تعاملات اجتماعی	امنیت	حس تعلق	اقتصاد مسکن	اقتصاد خانوار	عملکرد اقتصادی محله	تسهیلات شهری
۱۸	۴/۳۳	۳/۷۷	۲/۴۸	۳/۹۵	۴/۳۳	۳/۸۸	۴/۰۲	۴/۴۷	۳/۸۶
۱۹	۴	۳/۵	۲/۲۵	۴	۴	۳/۵	۳/۷۵	۳/۵۹	۳/۵
۲۱	۲/۱۳	۲/۲۰	۲/۱۶	۲/۱۱	۲	۱/۲	۱/۳۵	۲/۷	۲/۸
۲۲	۲/۵	۲/۲	۲/۹۲	۱/۳۴	۱/۴	۱	۱/۱۵	۲/۸۵	۲/۸
۲۳	۲/۴۳	۲/۰۸	۲/۷۲	۱/۸	۲/۶	۱/۶۸	۱/۹	۳/۴	۲/۵۲
۲۴	۲/۵۸	۲/۰۵	۲/۹۵	۱/۵	۲	۲/۷۵	۳	۳/۵	۲/۴
۲۵	۳/۲۵	۳/۲۵	۲	۳/۵	۳/۵	۳	۳/۰۶	۳/۵	۲/۵۵
۲۶	۲/۲۵	۱/۳۵	۱/۹۵	۱/۴۶	۱/۷۵	۲/۲۵	۲/۷۵	۲/۲۵	۲/۷
۲۷	۲/۵	۱/۴	۲/۵	۲/۱۴	۲/۵	۳	۳/۱۲	۳/۹	۲/۷
۲۸	۲/۷	۲/۰۵	۲/۵۵	۱/۲۸	۲/۲۵	۱/۵	۲/۱۲	۲/۷۵	۱/۴
۲۹	۲/۶۶	۱/۷۳	۲/۶	۲/۶۶	۳/۳۳	۳/۲۶	۳/۳۳	۳/۶۶	۳/۵۳
۳۱	۲/۹۸	۲/۷۴	۳/۰۹	۳/۱۴	۳/۴۵	۲/۸۱	۳/۱۸	۳/۵۱	۳/۳۸
۳۲	۳/۴۴	۳	۳/۲۲	۲/۹۸	۳/۵۵	۲/۸۸	۳/۱۹	۳/۶۳	۳/۱۳
۳۳	۲/۸۳	۲/۵	۲/۵۸	۲/۸۶	۳/۰۸	۲/۳۳	۲/۸۵	۳	۲/۸۶
۳۴	۲/۵	۲	۲/۲۵	۲/۱۴	۲/۵	۲	۲/۱۲	۲/۲۸	۲
۳۵	۲/۴۵	۲/۲۵	۲/۲۵	۲/۱	۲/۷۵	۲	۲	۲/۴۳	۱/۷۵
۳۶	۲/۴۵	۲	۱/۵	۱/۵	۱/۵	۱/۵	۱/۲۵	۱/۱۸	۱/۹
۳۷	۱/۶	۱/۴	۱/۲	۱/۴۲	۱/۶	۱/۸	۱/۶۵	۱/۶	۱/۹۲
۳۸	۱/۷۵	۱/۲۵	۱/۲۵	۱/۳۲	۱/۷۵	۱	۱/۱۲	۱/۱۵	۱/۵۵
۳۹	۲/۶۶	۲/۳۳	۲/۳۳	۱/۹۲	۲/۳۳	۲	۲/۵	۲/۲۲	۲/۶۶
۴۱	۲/۶۳	۲/۴۶	۲/۵۳	۱/۸۳	۱/۸۳	۱/۷	۲	۲/۸۳	۲/۸۳
۴۲	۲/۵	۲/۵۳	۲/۷	۱/۹۷	۲/۱۶	۲/۵	۲/۹۵	۲/۸۳	۲/۷
۴۳	۲/۶۲	۲	۲/۳۲	۱/۵۸	۲/۵	۲/۳۷	۲/۸۷	۳/۲۰	۲/۵۵
۴۴	۲/۳۳	۱/۹۱	۲/۲۳	۱/۶۹	۲/۳۳	۲/۲۵	۲/۸۳	۳/۰۶	۲/۶
۴۵	۲/۸۳	۲/۳	۲/۲	۲/۷۶	۲/۶۶	۲/۵	۲/۸۷	۳/۱۶	۲/۷
۴۶	۲	۱/۴۵	۱/۶۵	۱/۵۴	۱/۵۴	۲/۲۵	۲/۲۹	۲/۸۲	۲/۵۴
۴۷	۲/۸۶	۲/۲۷	۲/۹۰	۲/۴۴	۲/۸۱	۲/۴۷	۲/۸۴	۳	۲/۶۳
۴۸	۲/۷۳	۲/۳۳	۲/۶۳	۲/۱۳	۲/۵۸	۲/۱۶	۲/۶۴	۳/۰۳	۲/۴۱
۴۹	۱/۹۰	۱/۷۲	۱/۷۴	۱/۶۶	۱/۸۱	۲/۰۹	۲/۱۵	۲/۴۷	۲/۲۳
۵۱	۲/۶۶	۲	۲/۵	۲/۵۹	۲/۵	۲/۵	۲/۶۶	۲/۸۷	۲/۸۳
۵۲	۲/۶	۲/۲	۲	۲/۸	۳	۳	۳	۳/۸	۳/۴
۵۳	۳/۲۵	۳	۲	۳/۰۳	۳/۵	۳	۳	۳/۴۶	۳
۵۴	۲/۳۳	۱/۹۳	۱/۲	۱/۳۳	۱/۳۳	۲/۶۶	۲/۶۶	۲	۲
۵۵	۳	۳	۲	۳	۳	۳	۲	۲/۳۷	۲
۵۶	۳	۳	۲/۵	۳	۳	۳/۳	۳/۱۲	۲/۳۱	۲/۵
۵۷	۳/۳۳	۳/۳۳	۲	۳	۳	۳/۳۳	۳/۳۳	۲/۶۶	۲/۶۶
۵۸	۲/۵	۲/۵	۲	۲	۲	۳	۳	۱/۸۷	۱/۵
۵۹	۳/۶۱	۳	۲/۳۳	۳	۳	۲/۳۳	۲/۳۳	۱/۶۲	۱/۶۶
۱۱۰	۳/۵	۳	۲	۳/۵	۳/۵	۳/۵	۳	۳/۹	۳/۵۵
۱۱۱	۳/۹۶	۳/۴	۲/۴۸	۴	۴	۳/۲	۳/۵	۳/۷	۳/۸
۲۱۰	۲/۶۶	۱/۷۵	۲/۵	۱/۷۸	۲/۵	۲/۲۵	۲/۳۱	۳	۲/۶
۲۱۱	۲/۵	۲	۳	۲/۵۷	۲/۹۳	۲/۷۵	۳	۳/۵۹	۲/۹۵
۳۱۰	۱/۲۵	۱/۲۵	۱/۵	۱/۰۳	۱/۲۵	۱	۱	۱/۲۵	۱/۴

کد محله	سلامت اجتماعی	آرامش و سکوت	تعاملات اجتماعی	امنیت	حس تعلقی	اقتصاد مسکن	اقتصاد خانوار	عملکرد اقتصادی محله	تسهیلات شهری
۳۱۱	۱/۵	۱	۱/۵	۱/۱	۱/۷۵	۱	۱	۱/۱۸	۱/۴۵
۴۱۰	۱/۷۷	۱/۲۲	۱/۵۷	۱/۶۱	۱/۷۷	۱/۹۳	۲/۰۲	۲/۲۲	۱/۹۵
۴۱۱	۱/۶۶	۱/۳۳	۱/۳۳	۱/۳۳	۱/۴۴	۱/۱۱	۱/۲۵	۱/۷۲	۱/۶۸
۵۱۰	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۱/۵	۱/۵
۵۱۱	۲	۲	۱/۶	۲	۲	۲/۵	۲/۵	۱/۱۲	۱

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

در ادامه پس از تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری، با استفاده از مدل تاپسیس و در محیط نرم افزار EXCEL، محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی، رتبه بندی شدند. لازم به ذکر است که فرایند انجام مدل تاپسیس برای ابعاد مذکور به طور جداگانه انجام شد. براساس مدل تاپسیس امتیاز هر محله از صفر تا یک خواهد بود. در این راستا، برای تشریح وضعیت محلات، پنج سطح شامل سطح خیلی ضعیف (صفر تا ۰/۲)، ضعیف (۰/۲ تا ۰/۴)، متوسط (۰/۴ تا ۰/۶)، خوب (۰/۶ تا ۰/۸) و بسیار خوب (۰/۸ تا یک) در نظر گرفته شد.

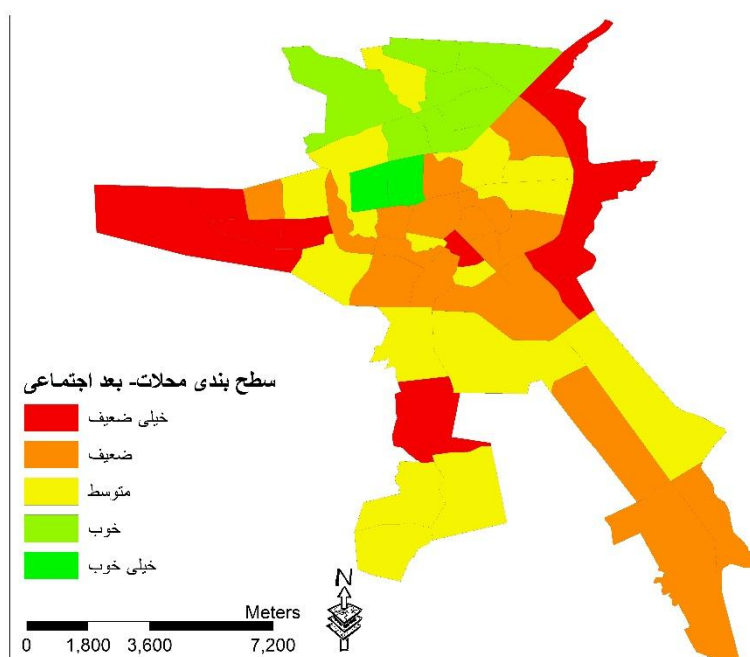
جدول ۱۰. امتیاز نهایی و رتبه بندی مناطق شهر رشت از لحاظ ابعاد اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی

Table 10. Final scores and ranking of Rasht districts in terms of socio-cultural and economic dimensions

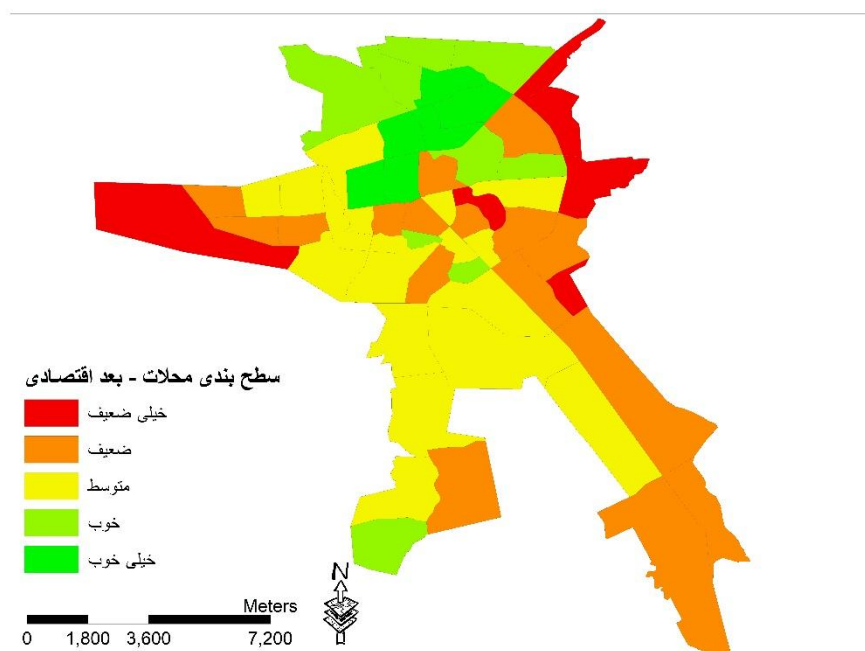
منطقه	امتیاز نهایی تاپسیس			
	بعد اجتماعی - فرهنگی		بعد اقتصادی	
	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه
منطقه یک	۰/۷۳	۱	۰/۸۰	۱
منطقه دو	۰/۳۱	۳	۰/۴۳	۳
منطقه سه	۰/۲۶	۴	۰/۲۸	۵
منطقه چهار	۰/۲۵	۵	۰/۳۸	۴
منطقه پنج	۰/۳۸	۲	۰/۴۷	۲

برگرفته از: یافته‌های تحقیق

در ادامه به تشریح نتایج در هر یک از ابعاد پرداخته شده است. (شکل ۱۳) نتایج مدل تاپسیس برای رتبه بندی محلات شهر رشت از نظر بعد اجتماعی نشان داد که محلات درونی و بافت‌های تاریخی در سطح ضعیف و محلات حاشیه‌ای در مناطق سه و چهار در سطح خیلی ضعیف قرار دارند. همچنین طبق نتایج بدست آمده، محلات شمالی شهر و محلات بافت میانی شهر نیز در شرایط متوسط به بالا قرار دارند. نتایج بدست آمده برای رتبه بندی محلات از بعد اقتصادی نشان داد که محلات موجود در نواحی حاشیه‌ای شهر از کمترین امکانات اقتصادی برخوردار هستند. همچنین بافت‌های درونی شهر در سطح ضعیف و متوسط قرار دارند. نواحی توسعه یافته شهر در شرایط بهتری قرار داشتند. (شکل ۱۴). در این مرحله از پژوهش، نمرات نهایی برای هر یک از مناطق نیز براساس میانگین امتیاز محلات برآورد شده است. نتایج این بخش از پژوهش به تفصیل در جدول شماره ۶ ارائه شده است. نتایج در بعد اجتماعی نشان داد که منطقه یک با امتیاز ۰/۷۳ نسبت به سایر مناطق از توسعه یافتگی بالایی برخوردار است. منطقه سه و چهار نیز در پایین‌ترین سطح قرار گرفتند. در بعد اقتصادی منطقه یک در بالاترین سطح، مناطق دو و پنج در سطح متوسط و مناطق سه و چهار در پایین‌ترین سطح قرار گرفتند.

شکل ۱۳. نقشه سطح بندی محلات شهر رشت از نظر شرایط اجتماعی - فرهنگی؛ برگرفته از: یافته‌های تحقیق
 Figure 13. Zonation map of Rasht neighborhoods in terms of socio-cultural conditions

شکل ۱۴. نقشه سطح بندی محلات شهر رشت از نظر شرایط اقتصادی؛ برگرفته از: یافته‌های تحقیق
 Figure 14. Zonation map of Rasht neighborhoods in terms of economic conditions

نتیجه گیری

رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و شکل گیری مقیاس های جدیدی از رشد شهری واقعیت هایی چون نابرابری اجتماعی، دسترسی نابرابر به سرمایه های شهری، عدم پایداری محیطی، اقتصادی و اجتماعی را در پی داشته است. در شهرهای امروز، عده ای از مردم نمی توانند به منابع موجود و امکانات شهری دسترسی کاملی داشته باشند. در این خصوص، برنامه ریزی شهری با هدف کاهش نابرابری در محلات شهری، از موضوعات مهم در شهرهای کشورهای در حال توسعه است. محدوده مورد مطالعه در این پژوهش شهر رشت بود. در این پژوهش مسئله توسعه پایدار اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی محلات و مناطق شهر رشت با رویکرد مهندسی جغرافیایی فضا مورد بررسی قرار گرفت. هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت محلات و مناطق شهر رشت به لحاظ شاخص های اقتصادی و اجتماعی همچنین تعیین درجه توسعه یافتگی محلات و مناطق شهر مورد مطالعه از لحاظ ابعاد مذکور بود. نتایج مدل تاپسیس برای رتبه بندی محلات شهر رشت از نظر بعد اجتماعی نشان داد که محلات درونی و بافت های تاریخی در سطح ضعیف و محلات حاشیه ای در مناطق سه و چهار در سطح خیلی ضعیف قرار دارند. همچنین طبق نتایج بدست آمده، محلات شمالی شهر و محلات بافت میانی شهر نیز در شرایط متوسط به بالا قرار دارند. نتایج بدست آمده برای رتبه بندی محلات از بعد اقتصادی نشان داد که محلات موجود در نواحی حاشیه ای شهر از کمترین امکانات اقتصادی برخوردار هستند. همچنین بافت های درونی شهر در سطح ضعیف و متوسط قرار دارند. نواحی توسعه یافته شهر در شرایط بهتری قرار داشتند. نتایج در بعد اجتماعی نشان داد که منطقه یک با امتیاز ۰/۷۳ نسبت به سایر مناطق از توسعه یافتگی بالایی برخوردار است. منطقه سه و چهار نیز در پایین ترین سطح قرار گرفتند. در بعد اقتصادی منطقه یک در بالاترین سطح، مناطق دو و پنج در سطح متوسط و مناطق سه و چهار در پایین ترین سطح قرار گرفتند.

نتایج این پژوهش تصویری جامع از وضعیت توسعه پایدار اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی محلات شهر رشت ارائه می دهد که نشان دهنده نابرابری های فضایی قابل توجهی در سطح محلات است. یافته ها حاکی از آن است که توسعه اجتماعی- فرهنگی در محلات مرکزی و تاریخی در سطح ضعیف و در محلات حاشیه ای در سطح بسیار ضعیف قرار دارد، در حالی که محلات شمالی و میانی شهر از وضعیت متوسط به بالایی برخوردارند. این نتایج با یافته های عینالی و رومیانی (۱۳۹۲) در شهر زنجان و زنگنه و همکاران (۱۳۹۳) در کرمانشاه همخوانی دارد که نشان می دهد محلات مرکزی و تاریخی علی رغم برخورداری از سرمایه فرهنگی، از نظر شاخص های اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. از سوی دیگر، در بعد اقتصادی، محلات حاشیه ای شهر رشت با کمترین سطح برخورداری مواجه هستند که این یافته با نتایج ظهیری و همکاران (۱۴۰۰) در منطقه ۱۵ تهران و درویشی و همکاران (۱۴۰۱) در شهر گمیشان همسو است. نکته حائز اهمیت آنکه منطقه یک رشت در هر دو بعد اجتماعی و اقتصادی بالاترین سطح توسعه یافتگی را دارد، در حالی که مناطق سه و چهار در پایین ترین سطح قرار گرفته اند که نشان دهنده شکاف عمیق توسعه ای بین مناطق مختلف شهر است. این نابرابری ها به وضوح مؤید ضرورت بازنگری در سیاست های برنامه ریزی شهری و توزیع عادلانه تر منابع و خدمات است. مقایسه این نتایج با پژوهش احمدی و جهانگرد (۱۳۹۹) در تهران نشان می دهد که الگوی نابرابری در شهر رشت نیز از همان روند کلی حاکم بر شهرهای ایران تبعیت می کند، هر چند شدت آن ممکن است متفاوت باشد. راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا با تأکید بر اصولی چون عدالت فضایی، برنامه ریزی محدوده ای و تلفیق توسعه درونزا و برونزا می تواند چارچوب مناسبی برای کاهش این نابرابری ها و دستیابی به توسعه پایدار شهری ارائه دهد. این پژوهش به وضوح نشان می دهد که تحقق توسعه متوازن در شهر رشت مستلزم توجه همزمان به ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نیز در نظر گرفتن ویژگی های خاص هر محله در فرایند برنامه ریزی است.

پیشنهادهای کاربردی منطبق با نظریه راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا

- با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادات زیر برای توسعه و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی محلات شهر رشت ارائه می شود:
- اقدامات بستر ساز اجتماعی با استفاده از فناوری های دیجیتالی با هدف اعتماد سازی و جلب مشارکت ساکنان و نهادهای دخیل در امر توسعه و نوسازی از طریق کارگاه های آموزشی و فضای مجازی؛
- انجام پایش های مستمر میدانی براساس شاخص های کیفیت زندگی از ساکنان محلات و ثبت و ضبط نتایج آنها در سامانه آماری شهرداری به منظور ایجاد پایگاه اطلاعات منسجم از وضعیت کیفیت زندگی در هر محله؛

- پایش فرصت های شغلی در هر محله و جمع آوری استعداد های شغلی در محلات شهر و ثبت این اطلاعات در سامانه آماری شهرداری با هدف بهبود و توانمندسازی اقتصادی محلات شهر رشت؛
- پایدارسازی ساختمان های فرسوده، نوسازی املاک واقع در بافت فرسوده در محلات و برنامه ریزی برای تعریض معابر در محلات چله خانه، باقرآباد، پیرسرا، استادسرا.
- جمع آوری متکدیان، کارتن خواب ها و اراذل و اوباش در محلات حاشیه ای شهر مانند حمیدیان و معلولین،
- بهبود وضعیت روشنایی معابر و همچنین استقرار یا افزایش گشت زنی های پلیس و پیشگیری از جرائم در محلات بافت تاریخی شهر رشت
- بهبود و افزایش امکانات رفاهی و تفریحی در منطقه سه و چهار شهر رشت؛
- صدور مجوز و راهنمایی سرمایه گذاران بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در گسترش تعداد رستوران و سالن های غذاخوری با هدف افزایش فرصت های شغلی مناسب با شهر خلاق رشت و توانمندسازی اقتصادی مردم شهر؛

Reference

- Alvandipour, N. and Dadashpour, H. (2018). Meta-research Methods Related to Urban Spatial Justice in Iran in the Period of 2005- 2015. *Journal of Urban Ecology Researches*, 9(18), 69-86. (In Persian) Doi: [10.30473/grup.2018.4456](https://doi.org/10.30473/grup.2018.4456)
- Ahmadi, A. and Jahangard, E. (2020). Ranking of the neighborhoods of Tehran metropolis in terms of development and quality of life: A fuzzy TOPSIS approach. *Urban Economics*, 5(1), 127-148. (In Persian) Doi: [10.22108/ue.2021.124422.1151](https://doi.org/10.22108/ue.2021.124422.1151)
- Heidari Sourehjani, R., & Beigi, A.A. (2018). Survey the Relationship between Urban Use land Spatial Patterns in the Growth of Urban Growth directions (Case Study: Rasht City). *jgs*. 18(51), 65-86. (In Persian) Doi: [10.29252/jgs.18.51.65](https://doi.org/10.29252/jgs.18.51.65)
- Darvishi, Y., Ghazvineh, N., & Amiri, F. (2022). Investigating Effective Spatial Structures in Neighborhood Sustainability Based on Urban Planning Science (Case Study: Gomishan City). *Sustainable Development of Geographical Environment*, 4(6), 31-47. (In Persian) Doi: [10.52547/sdge.4.6.31](https://doi.org/10.52547/sdge.4.6.31)
- Eftekari, A., darvishi, H., Rahmani, B., & Sarrafi, M. (2019). Analysis of Factors Affecting the designing spatial development scenarios based on rural areas. *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 23(3), 125-146. (In Persian) Dor: [20.1001.1.16059689.1398.23.3.5.0](https://doi.org/20.1001.1.16059689.1398.23.3.5.0)
- Zangeneh, A., Roustaei, S., Saedi, S., Ahadnezhad, M., karbasi, A., & Timuri, R. A. (2014). Comparative Study of Social, Economic, Cultural and Spatial Inequalities across Urban Neighborhoods. *MEJDS*, 4 (1), 23-32. (In Persian) URL: <http://jdisabilstud.org/article-1-354-fa.html>
- Sepehrdoust, H. (2018). Iranian Government Performance in Socioeconomic Development of Rural Areas of Hamedan Province. *Village and Development*, 12(2), 69-85. (In Persian) URL: https://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59235.html?lang=en
- Hoseinpour, B., Zahiri, H. & Moosaei, M. (2021). Evaluating of Economic Sustainability Indicators in District 15 of Tehran. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 11(38), 243-266. (In Persian) Doi: [10.22111/gaij.2021.6214](https://doi.org/10.22111/gaij.2021.6214)
- Einali, J., & Roumyani, A. (2013). Studying the distribution of social capital in urban neighborhoods (A Case Study of Zanjan City). *Urban Structure and Function Studies*, 1(4), 119-136. (In Persian) URL: https://shahr.journals.umz.ac.ir/article_888.html
- Mirzazadeh, H., & Parizadi, T. (2018). Analysis of Factors Affecting Regional Development in Iran. *jgs*. 18(50), 179-198. (In Persian) Doi: [10.29252/jgs.18.50.179](https://doi.org/10.29252/jgs.18.50.179)
- Molaei Hashjin, N., Salehi Babamiri, C. (2016). Proposed model of spatial geoengineering strategy in regional planning in Iran, *Geographical Engineering of Land*, 1(1), 1-12. (In Persian) URL: https://www.jget.ir/article_44674.html
- Nazmfar, H., & AliBakhshi, A. (2014). Measuring spatial inequality of regional development, *Spatial Planning*, 4(3), 99-114. (In Persian) Dor: [20.1001.1.22287485.1393.4.3.6.4](https://doi.org/20.1001.1.22287485.1393.4.3.6.4)
- Kakavand, E., Ahani, S., Zarei, F., & Hashempour, R. (2017). Comparative evaluation of the position of social capital in the structure of urban neighborhoods using the AHP technique (case study: Qazvin city), *Environmental Planning*, 10(36), 25-46. (In Persian)
- Eppler, U., Fritsche, U. R., & Laaks, S. (2015). Urban-rural linkages and global sustainable land use. *GLOBALANDS Issue Paper*, Berlin.

- Lees, N. (2010). Inequality as an Obstacle to World Political Community and Global Social Justice, Oxford University, Paper to be Presented at the SGIR 7th Annual Conference on International Relations, Sweden.
- Litman, T. (2010). Developing Indicators for Sustainable and Livable Transport Planning. Victoria Transport Policy Institute.
- O'toole, P., & Were, P. (2008). Observing places: using space and material culture in qualitative research. *Qualitative research*, 8(5), 616-634. Doi: [10.1177/1468794108093899](https://doi.org/10.1177/1468794108093899)